

5° D. Montfaucon indique parmi les manuscrits de la bibliothèque de Saint-Victor de Paris, une lettre de saint Etienne : *Stephani primi patris Grandimontanorum.*

VITA S. STEPHANI

AUCTORE GERARDO PRIORE GRANDIMONTENSI SEPTIMO.

(MARTEN. *Ampl. Collect.* VI 1043, ex duobus vetustis mss. Grandimontis, et tertio, recentiori, Majoris-Monasterii.)

OBSERVATIO PRÆVIA.

Sancti Stephani, ordinis Grandimontensis institutoris, res præclare gestas scriptis suis per plures celebrarunt auctores. Hanc in se provinciam primus omnium suscepisse videtur Stephanus de Liciaco, anno 1141 creatus quartus Grandimontensis prior. Ipse enim, teste Bernardo Guidonis, et dicta et facta S. Stephani conscribere fecit. Quod quidem opus hæcenus in tenebris delituit. Deinde Gerardus Itherii, anno 1188 unanimi fratrum consensu Guillelmo de Triniaco sexto priori successus, cum piissimum parentem suum sanctorum albo referri satageret, vitam ejus et miracula fusiori conscripsit stylo, quæ nec ipsa lucem hæcenus videre promeruit. Tertiam ex hac Vita contractiorem, seu potius excerpta ex Gerardi opere non ita concinne adornata contexuerunt aliqui fratres in cellis habitantes; et quidem, ut conjicio, ad suos proprios usus, labori prolixiori in tota vita charitæ committenda parcentes. Hanc Vitam absque auctoris nomine prius edidit in sua Bibliotheca nova Philippus Labbæus societatis presbyter eruditus, anno 1657. Eamdem a Petro Francisco Chifflet acceptam recuderunt Joannes Bollandus et Godefridus Henachenus ad diem Februarii octavam, sub nomine Gerardi VII prioris Grandimontensis. Nam cum citatum a Carolo Fremontio Gerardi opus, cum ea quam præ manibus habebant Vita contulissent, ipsissimaque illius verba in ea reperissent, illi potæ et debere attribui minime dubitarunt, quamvis nonnisi excerpta quedam feriatæ fratris contineat, qui prolixiori parcens labori, integram describere noluit. Quarto piæ memoriæ Carolus Fremontius, Turonicus, ordinis sui reformator, ut suos ad sectanda legislatoris vestigia fratris excitaret, S. Stephani Vitam Gallico composuit idiomate, ac Divioni prelo commisit anno 1647. Quinto denique reverendissimus Henricus de la Marche de Parnac, novissimus ordinis præpositus generatis et abbas Grandimontis, simile opus Parisiis non ita pridem edidit. Hos præter auctores Guillelmus Dandina, cognomento de S. Savino, qui sub finem sæculi XII Hugonis de Lacerta Vitam eleganti stylo et accurate conscripsit, per plura de S. Stephano scitu dignissima et hæcenus parum nota, illi inseruit. His adde Vincentium Bellovacensem, qui et ipse de S. Stephano agit Speculi historialis lib. xxv, cap. 46 et seq.; Bernardum Guidonis, S. Antoninum, part. II, tit. 15, cap. 21, et plures alios.

Itaque ad illustrandam S. Stephani Murensis memoriam, aliud nihil desiderari videbatur quam ut Stephani de Liciaci et Gerardi prioris VII lucubratio publici tandem juris fieret. Cum autem Grandimontensis monasterii bibliothecam mihi olim lustrare licuisset, incidit in manus amplissimi codices duo, Gerardi VII prioris nomen præferentes, eleganter descripti, et ni me mea fallit opinio, ipsissima auctoris manu exarati; ad quorum exemplum Turonensis S. Martini Majoris-Monasterii codicem recentiorem scriptum existimamus. Illos vero diligenter evolventi mihi occurrerunt in eorum uno post caput 46 inserta alia sexdecim capita cum subsequentibus versibus; quæ cum attentissime legissem, S. Stephani dicta et facta, jussu Stephani de Liciaco primum collecta statim esse conjeci. Conjecturam hanc meam confirmant stylus paulo diversus et res in eis tractatæ, quæ dictis et factis, ut titulus præfert, apprime conveniunt. Deinde cum caput 47 præcedenti 46 optime cohæreat, nemo est qui non advertat sexdecim illos articulos extra numerum ibidem post completum opus insertos fuisse. Præterea cum Vita a se conscriptæ tres Gerardi præmiserit præfationes, quarum tertiæ tantummodo nomen ejus præponitur, duas primas aliorum esse auctorum, quorum opus suo intexerat ille, statim dijudicavi, ex quibus unam fuisse Stephani de Liciaco vehementer mihi suggerit suspicio. Quapropter sexdecim illa capitula seorsim edenda operæ pretium duximus.

Porro tametsi Gerardus ea quæ vera quorundam veridicorum relatione compererat, atque oculis propriis conspexerat enarrare se profiteatur, initia tamen vitæ S. Stephani parum accurate scripsisse fatendum est. Nam quæ de ejus Beneventum projectione anno ætatis suæ XII, deque ejus apud Milonem archiepiscopum totidem annis ibidem commoratione narrat, cum ejusdem Milonis episcopatus tempore, annorum viz duorum, conciliari minime possunt; nam anno 1074 ordinatus successorem habebat anno 1076, uti nostris in notis demonstravimus. Verum cum decani Parisiensis dignitate potitus fuisset Milo, antequam ad Beneventanum sedem eum eveheret Gregorius papa VII, haud absimile a vero videtur sanctum Stephanum ætatis suæ anno duodecimo Parisios ad eum accessisse, et ibidem cum eo commorantem divinis humanioribusque litteris operam dedisse: eundem postea creatum archiepiscopum Beneventum secutum, cum tunc ageret ætatis suæ annu II vicesimum secundum; atque Milone post duos annos ad superos evocato, Romæ aliquandiu cum aliquo cardinali conversatum fuisse.

Incipit primus titulus in Vita S. Stephani confessoris, A xxiv), intendere super discipulos suos, ne a statu rectitudinis labantur, in quo nimirum major ratio

Quoniam proprium est servorum fidelium, quos constituit Dominus super familiam suam (*Matth.*

salutis ipsorum, quibus cura commissa est, consistere creditur. Cum charitas passionalis non quæ

rit quæ sua sunt (*I Cor. xiii*), nihilominus discipuli semper habent intueri vitam boni doctoris, qui cum beato Paulo dicere potest: *Imitatores mei estote (I Cor. iv)*, ut deinde sumant in omnibus exemplar necessarium conversationis suæ. Illum enim cujus adjutorio veritas fidelibus reseratur a Domino, verbis simul et operibus dignum est ut ipsi fideles super omnia visibilia diligant. Quod nos certe, fratres Grandimontis, possumus dicere de Stephano reverendissimo nostræ religionis pastore primo. Quamvis enim ad fidei lumen jamdudum venimus, tamen per hanc semitam justitiæ quam aggressi sumus, nullatenus recto calle transire possumus, nisi ductorem sequamur, scientem vitare cuncta periculosa divortia, sicut ovis quæ pastorem suum ad uberrima pascua ducere volentem, herbis præsentibus inhærens, sequi contemnit, aut a lupis quandoque devoratur, aut tenuis atque deficiens balando nescia quo tendat, exclusa remanet ab ovili. Magna quidem salus omnium discretio pastoris est, gloria discipulorum magister sapiens est: tunc quoque solummodo parietes ædificii firmi sunt, cum a fundamento non discrepant, quod sapiens posuit architectus. Summum igitur gaudium nostrum, fratres dilectissimi, post fidei perceptionem, sit bonum habere pastorem, cujus profecto miracula incessanter oculis aspicimus, et indelicenter mantenemus. Quæ sunt enim alia tributa vestra vel agriculturæ magnæ, aut ingens possessio pœcudum, sive quæstus per ecclesias, unde tot fratres congregati in unum quotidie pascamur, nisi pura fides ipsius? Nos mercedem lacrymarum atque jejuniorum ejus percipimus; nos longæ paupertatis, quam indesinenter amplexatus est, fructus tota die colligimus, ut videtis, ubicunque transmutamur per obedientiam, non habentes sustentaculum temporalium rerum, nec deliciendi metum, cum solummodo expectemus Dominum. Quemadmodum igitur in illo proverbio dicitur: *Cujus panem manducamus, ejus laudem tenemus*; propterea Domini misericordiam, fidei constantiam Stephani pastoris nostri memoriter commendemus, in quam per Christi gratiam salutem speramus æternam. Taceo quia nullus nostrum qualibet sapientia sua hujus viam libertatis tentans arripere, nisi clare præmonstrata et undique ab omni cupiditatis servitute clausa foret ab isto Patre; vel certe si quis tentaret, consummare nesciret, ut videmus de pluribus in incepta paupertate non perseverantibus. Unde jucundius memoriam hujus patroni venerari debemus. Hæc autem idcirco dicimus, ut fratres benevolos reddamus, et attentos ad legendum ea quæ de præfato viro posita sunt in hac scriptura, communi causa videlicet, quoniam diligi non valet quod penitus ignoratur: fides enim ex auditu, ut ait Apostolus (*Rom. x*), præsertim cum fides adhibenda sit relationi discipulorum illorum a quibus ista audivimus. Veraciter namque per visum et auditum cognoverunt a principio, et

adhuc superstites verborum suorum veritatem operibus attestantur. Verumtamen si multa fuissent apposita de perfecto viro Dei, quæ non omnes imitari, sed admirari possumus, idcirco tamen ea negligere non oportet auditores; imo charius amplecti, ut per hæc fragilitatem nostram subtilius agnoscamus, et mundemur aciem mentis in exemplis tanti Patris. Tanto enim quisquis proficit in Deum, quanto magis per bona alterius vilitatem suam attendit. Et hæc est in humano corpore membrorum firma concordia, quia manus et pedes, licet minime videant, diligunt tamen oculos per quos ad necessaria diriguntur. Et nos quoque diligamus excellens meritum venerabilis Stephani, quoniam ad utilitatem omnium nostrum tanta gratia collata est ei divinitus. Quisquis autem verbum veritatis audire solummodo renuit, aut vix aut nunquam illud operando servabit. Hoc autem pro eo dicitur qui in hac stultitia detinetur. Sed Deo gratias agamus, quoniam a fratribus remota est penitus hujusmodi arrogantia. Porro quia tractatum per capitula distinximus, ideo sententias breviter in serie lectionis posuimus, ad intelligendam verborum seriem facilius, et a modo propositum exsequimur.

Item alius titulus.

Cum omnibus hominibus ad cognoscendum et diligendum Creatorem suum eadem gratia minime sit collata, illi procul dubio celebriori memoria digni habiti sunt, qui profusius divino afflati Spiritu, moribus et doctrina clarius refulserunt, et in Ecclesia Dei profuerunt amplius: de quorum immensa multitudine unum habemus præ oculis, sanctum Stephanum videlicet, primum post dominum Grandimontensis ordinis Patrem, qui Redemptoris sui sequens vestigia (*I Petr. ii*), paupertatem spiritus in tantum dilexit, quod in terra nihil fere voluit possidere: cujus virtutes referre opus est, ut credimus, aliquibus profuturum; sed nostræ scientiæ tenuitas et tarditas ingenii ad ea nempe non sufficit. Cæterum ipsius merita conversationis ejus proclamant austeritas, et testatur exemplum conversandi suis sequacibus derelictum. Quis enim nostris temporibus devotius audivit Dominum in Evangelio dicentem: *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv)*? Quis expressius mancipavit effectui illud Jesu Christi consilium: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi)*? Porro nullius perfectionis evangelicæ surdus auditor, nullius justificationis divinæ obliviosus lector, ut Christum lucrifaceret (*Philip. iii*), ita omnia dereliquit, quod non pecudes, non terrarum possessiones, non redditus, non quæstus, vel aliquod aliud unde sibi necessaria ministrarentur, in mundo retinuit. Rebus itaque pauper et nudus, sed celestium virtutum thesauro præditus, in fide ac dilectione illius qui ait suis discipulis: *Nolite solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater vester cælestis, quia his omnibus indigetis (Matth. vi)*, sine

sollicitudine et occupatione mundanæ rei, cœpit primum quærere regnum Dei et justitiam ejus (*Matth. vi*). Unde non immerito credendum est illum in terra cœlestem duxisse vitam, et frequentissime gustasse manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit; nec corporalis alimonie nimiam potuit habere penuriam, qui totam in Deo posuit spem suam, sicut Propheta ait: *Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet (Psal. lrv)*. Quod nos qualiscunque discipuli ejus, fide meritisque ipsius nobis hactenus accidisse fatemur; et quia omnibus paupertatis hujus propositum sequentibus ita semper eveniet, confidenter credimus et speramus. Scimus enim quantum fidelis est ille qui ait: *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem (Psal. xxxvi)*. Quantam autem gratiam ob fidei suæ meritum et carnis macerationem in conspectu Altissimi vir iste adeptus est, ad eorum notitiam qui divinæ pietatis opera libenter audiunt, veraci relatione narrandum suscepimus; sed ab ortu ejus et infantia sumendum est exordium. De his tamen quæ in miraculis et dignoscendis fratrum cogitationibus per eum Dominus operari dignatus est, pauca dicturi sumus, ne forte incredulis veritas mendacium esse videatur, et creduli ex paucis quæ audierint dicant quia *omnia possible sunt credenti (Marc. ix)*.

Item alius titulus Geraldii venerabilis prior Grandimontensis VII, in Vita sancti Stephani confessoris.

Omnibus Christi fidelibus, divina permissione Grandimontensis Ecclesiæ minister humilis atque indignus, salutem.

Ne miremini, dilectissimi, neque stultum vobis videatur atque insipidum, si universitati vestræ scribere præsumo, nomenque nostrum in initio hujus scripturæ ponendo, cum non hoc de jactantia, aut inani gloria, seu aliqua intentione perversa, sed voluntate bona et humili conscientia, in charitate perfecta, ut credimus, suffulta divina gratia, cum qua desideramus, qualiter beatus confessor Stephanus, Grandimontensis ordinis institutor primus, ab infantie suæ rudimentis Domino Deo nostro fideliter servire proposuit, ejus vitæ propositum conversationemque admodum dignis laudibus plenam, moresque sanctissimos atque miracula quæ Deus omnipotens sua benigna gratia per ejus merita gloriosa operari dignatus est, in quantum Dominus donaverit, volumus, si possumus, ut vera quorundam veridicorum relatione comperimus, et oculis propriis perspeximus, sub brevitate fideliter scripto commendare. Respiscant igitur insipientes falsi-

ci, oblatrantes et contradicentes veritati. Obmutescant dico, quia Dominus verax est (*Rom. iii*), et omnes viæ ejus judicia et veritas (*Psal. cxviii*). Ipse enim *quæcunque voluit fecit in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis (Psal. cxxxiv)*. Et quid mirum? omnia potest, quæcunque vult operatur. Intelligent igitur et percipiant increduli et erubescant infideles, quia Deus beatum Stephanum mirificavit, et mirificando laudabilem reddidit, nec voluit occultare diutius sanctitatem ipsius, qui velut gemma latebat in sterquilinio oblivionis. Exsultent et lætentur fideles Dominum timentes, vera amantes, vana sperantes, mundana continententes, eo quod Deus eis demonstraverit lumen veritatis, ac lucernam quæ abscondita erat sub modio, quamvis videretur posita esse super candelabrum (*Matth. v*), id est beatum virum Stephanum, quem Dominus Deus omnipotens sua bonitate mirifica voluit universis manifestari populis. Gaudete, inquam, vos viri Grandimontenses, quibus Dominus talem ac tantum pastorem providit, qui vobis fideliter ostendisset veritatis viam, justitiæ semitam, sanctæ religionis regulam, caste vivendi formam, vigiliarum jejuniorumque observantiam, recte vivendi normam, corrigendi mores disciplinam, amandi amplectendique paupertatem constantiam. Hæc sunt opera pro quibus gaudere vos admoneo, et in quibus debetis operam dare, quia vobis in his et aliis justitiæ fideique operibus exemplum præbuit. Amator etenim fuit veritatis, sectator justitiæ, et sanctitatis fundator, et institutor optimæ ac venerandæ religionis, nutritor castitatis, conservator integerrimæ virginitatis.

Quapropter vos admoneo, charissimi, quatenus eum in quantum potueritis imitemini, sectando justitiam, conservando patientiam, amando humilitatem veram, tolerando paupertatem voluntariam ac necessariam, habendo fidem rectam, spem certam, charitatem non fictam. Hæc sunt veræ bonitatis sanctitatisque opera, quibus exstitit adornatus atque redimitus B. Stephanus Pater vester sanctissimus: quem si audieritis et ejus viam sequi volueritis, bona terræ viventium comedetis, et regem gloriæ in decore suo videbitis, cum ad regnum cœlestem, ipso beato Stephano ducente ac viam demonstrante, perveneritis, procurante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Explicit titulus Geraldii venerabilis prioris septimi Grandimontensis in Vita S. Stephani confessoris et eremitæ perfectissimi.

INCIPIIT

VITA SANCTI STEPHANI CONFESSORIS.

I. De S. Stephani parentibus.— Pater ejus Barium A II. De infirmitate pueri apud Beneventanam civitatem.

Fuit igitur in Arvernæ partibus homo quidam nobilissimus nomine Stephanus, cujusdam oppidi, quod dicebatur Tiernium seu Ternas, dominus et vicecomes, et uxor ejus Candida nuncupabatur. Qui nimirum non sine causa talia sortiti sunt vocabula. Erant enim filium habituri, qui de virginitate et diutissima corporis afflictione tanquam de redolentibus liliis rosisque vernantibus a Domino erat coronandus. Cui sane præsentio eventus rei postmodum fidem fecit. Divino namque nutu natus est eis filius, qui semper virgo permansit, et in signum coruæ quam meruit, de nomine patris Stephanus est appellatus: quem progenitores sui more nobilium diligentem studio educatum, cum ad intelligibiles pervenisset annos, ad discendum litteras tradiderunt; tanto charius eum diligentes, quanto et elegantioris formæ et bonæ indolis puer cœpit apparere. Crescente itaque puero, et in litterarum scientia magis magisque proficiente, patri ejus comilitus est inspiratum, ut ad gloriosum corpus B. Nicolai, quod de Mirrea metropoli Licie nuper (12) translatum fuerat Barium, causa orandi festinaret. Illuc namque ex diversis mundi partibus fidelium populorum multitudo tunc temporis concurrebat, tanti confessoris gloriosa intercessione peccaminum suorum veniam petitam. Parente igitur illo sumptus et socios eligente, iter cum vellet arripere, et filium suum, quem unice diligebat, secum ducere, perurgebatur admodum gravi tentatione. Timebat enim ne infantie suæ teneritudine, vel itineris longitudine puer debilitaretur; dimittere autem eum nolebat, quia eum ante omnia diligebat, et ideo absque eo esse non poterat. Et quid plura? Ipse cum eo ad sacratissimas reliquias lætissimus properavit, ignorans quid de eo Dominus Deus facere decrevisset. Erat enim jam duodennis. Volebat autem omnipotens Deus ac disponebat, quatenus puer ea ætate sibi servire inciperet, qua filius suus a parentibus secundum carnem ad templum deductus est; et quemadmodum puer Christus remansit in Jerusalem, ignorante Joseph et Maria (Luc. II), sic puer iste remansurus erat in itinere, patre ignorante et Deo disponente.

Cum autem, Christo ducente, post factam orationem pater cum filio feliciter remearet, ut ex devoto devotior fieret, per Beneventanam urbem transitum fecit, ubi quid acciderit sine dolore quis poterit enarrare? Nam ibidem infirmatus est puer, et gaudium quod de parvulo comite suo pater habuerat, versum est in moerorem. Tristis ergo nimis effectus, orando, eleemosynas largiendo, omnipotentis medici et B. Nicolai auxilium implorat, sed de filii sui sospitate nullum comperit iudicium. O pietas patris! o providentia supernæ dispensationis! postulat pater pueri sanitatem, sed Deus puero alium providit patrem.

B III. De archiepiscopo Beneventanæ civitatis Milone.

Erat enim tunc in eadem urbe archiepiscopus beatissimus Milo, qui de Arvernâ oriundus huic viro ab infantia fuerat notissimus. Hic, cum videret quod puer non convalesceret ob votum et amorem nobilissimi viri, rogavit eum ut suum sibi dimitteret filium. Qui de illius amicitia certissimus, et de prudentia et probitate non ignarus, infantulum quem reducere non poterat, ei tanquam fidelissimo viro fidelissimum commisit depositum, obsecrans multis precibus ut si puer evaderet, illum faceret erudi, quatenus sciret legem ejus, cui jam parvulus fuerat oblat: sicque caro pignore destitutus, desolatus et moestus ad propria reversus est. Post paucos vero dies, divina operante clementia, puer sanus factus est, et quasi oblitus patris et patriæ, hilaris et gaudens in terra fuit aliena.

C IV. De puero instruendo ab archiepiscopo.

Unde archiepiscopus plurimum lætus non solum sacris tradidit eum litteris imbuendum, verum etiam ipse, velut pius pater et fidelis doctor, bonitatem et disciplinam et scientiam ipsum studiosius edocebat (Psal. cxviii). Semper enim puerum a scholis vacantem operibus suis assidere faciebat, vel cum diocesis suæ placita pertractaret, vel cum Romani pontificis, cui Beneventum sedes atque thalamus est, causis sive iudiciis interesset. Talibus quippe negotiis propter veritatem et mansuetudinem et justitiam, quæ in eo evidenter eminebant, frequentissime insistere cogebatur. Sed sicut ait Apostolus: *Quis novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* (Rom. xi.)

(12) Veram peregrinationis Stephani vicecomitis Tiernensis causam ignorasse videtur Gerardus hujus Vitz auctor: nam constans est omnium aucto-

rum sententia corpus S. Nicolai Barium translatum fuisse anno 1087, ac proinde aliquibus post annis quam peregrinationem suscepisset.

V. *De Dei providentia erga puerum.*

Ut doctorem inveniret justitiæ, ut patrem haberet spiritualem, carnalis pater ad exterarum nationes filium duxit, nesciens quid faceret. Cæterum ille sciebat, qui cum puero et de puero aliquid magnum facere cogitabat. Egressus est enim puer de terra et de cognatione sua et de domo patris sui (*Gen. xii*), ut inter gentes quas nesciebat, vivendi formam disceret, ad quem postmodum maxima multitudo hominum, vel de Ur Chaldæorum et Ægyptia servitute, ad terram promissionis et virtutum montem ocius convolaret (*Gen. xi*).

VI. *De religiosis Calabriae, et vita, et conversatione eorum.*

Florebat enim eo tempore in Calabriae finibus Justorum quædam religiosa congregatio, tanto bonis cœlestibus uberior, quanto ab omni cura temporalium erat remotior. Pecudibus, possessionibusque ac universis rerum mundanarum occupationibus ita penitus renuntiaverat, quod unde professores sui ad tumultum sæculi revocarentur, non habebat. Et ut dilatato corde per arctam viam quæ ducit ad vitam (*Matth. vii*), quicumque ad eam accedebant, inciderent, nullus in ea aliquid proprium possidebat; sed, sicut in Actibus apostolorum legitur: *Erant illis omnia communia, et dividebatur singulis prout cuique opus erat* (*Act. iv*). Verumtamen nullos nisi seipos habebant ministros, ut major locum minoris obtineret, et præcessor fieret ministrator. Corporalis autem subsidii sollicitudinem solummodo in Deum projecerant, unanimiter in claustro viventes, et obedientiam humani generis reparatricem pro suis viribus in omnibus custodientes; et quia mundum sibi et se mundo crucifixerunt, et in cruce Christi gloriabantur (*Galat. vi*), operum prædicatione testimonium perhibentes veritati, tantam apud Deum et homines invenerant gratiam, quod et virtutum gratia redundabat, et in cibis et vestibus humanæ naturæ sufficientis non carerent. Hoc itaque propositum sapientissimus archiepiscopus Milo in sermonibus quos ad populum faciebat jugiter commendabat, et cum eorundem Patrum aliquem videre poterat, ut Christum in servo suo loquentem audiret, omni postposita sollicitudine, totus ei vacabat. Audiebat enim de conversatione eorum, unde postmodum clericorum, laicorum, aliorumque religiosorum vitam ad altiora inflammabat, propo-

(13) Hic cespitat auctor non parum in his quæ de Stephani apud Milonem archiepiscopum Beneventanum per annos xii commoratione narrat, cum constet Milonem vix duobus annis sedem Beneventanam occupasse. Id certe patet, et ex brevi Chronico Beneventano apud nos ins. ubi ad annum 1074 Milonis ordinatio consignatur, ejus vero obitus anno sequenti, Rosfredi vero ejus successoris electio anno 1076. Et ex instrumento ipsius Milonis apud Ughellum relato, in quo Milo primum sui præsulatus annum cum anno Christi 1075 componit. Mabillonius existimat Milonem superstitem fuisse anno 1078, quo per auctoritatem papæ Gregorii septimi et per testimonium Milonis archiepiscopi, qui

A nens eis exemplum istorum ab omni cupiditate, quæ radix omnium malorum est (*I Tim. vi*), caventium, solisque cœlestibus inhiantium.

VII. *Qualiter appetebat virorum supradictorum imitari exemplum.*

Cum igitur Stephanus jam pueritiæ metas excedens hunc sanctissimum virum in hujusmodi vita cerneret adeo complacere, desiderio imitandi mores et actus illius religionis attentius investigare studuit, et fideliter memoriæ commendavit. Fecerat enim Christus Dominus in ejus pectore mansionem, et ideo amore illius omnia deserere cupiebat, sed qualiter perfecte id agere potuisset, tanquam prudentissimus adolescens et Deo plenus, diligentissime deliberabat.

B VIII. *De visitatione terræ natalitatis suæ ac parentum suorum.*

Eruditus itaque et nutritus a S. Milone, Beneventano archiepiscopo (13) duodecim annis, accepta licentia ab eo, decrevit in corde suo quatenus visitaret (14) patriam et parentes suos; qui cum vidissent eum, ultra modum lætati sunt et congratulabantur ei veluti a mortuis surrexisset. Cumque ibi moram aliquam fecisset, retro per Dei misericordiam ad ipsum archiepiscopum redire disposuit. Cumque Romam fuisset ingressus, comperit eum viam universæ carnis jam fuisse ingressum, et tunc remansit apud quemdam prudentissimum virum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem, cum quo in Romana curia per quatuor continuos annos (15) intrans et exiens, de diversis diversarum religionum actionibus, et dispensationibus totius Ecclesiæ Catholicos viros sæpissime disputantes audiit. Cumque de omnibus quæ spectant ad salutem animæ, et etiam ad sæculi salutare consilium sufficienter edoctus fuisset, et conceptum desiderium serviendi Deo ad executionem operis animum perurgeret, a Romano pontifice, cui bene notus erat, devotissime petiit, ut ordinem quem in Calabria observari didicerat, in remissionem peccatorum suorum, quæ, ut reor, pauca erant, sibi alibi observare concederet.

IX. *Qualem se habebat apud Romanum pontificem.*

Licet autem supererogare, si vel legere, vel audire, vel desuper inspiratum esse contingeret, unde primum bonum et mensuram confertam et coagitatam, et supereffluentem (*Luc. vi*), redeunte Domino,

prius decanus Parisiensis, ab apostolico ordinatus est archiepiscopus Beneventanus, quem de hac re intercessorem apud papam habuit. Joannes quidam construxit cellam S. Florentii prope Dolum in Armorica. Verum aliquot ante annis intercedere potuit Milo quam cella illa construeretur, et certe invictissimis Ughellus probat argumentis Rosfredum Milonis successorem sedisse anno 1076.

(14) De hac parentum visitatione silet Vita a Bolando edita.

(15) Si quatuor continuos annos post Milonis mortem moram fecit cum quodam cardinali S. Stephanus, ordinis sui fundamenta jacere non potuit ante annum 1080.

exspectaret. Cujus piæ petitionis affectum admiratus admirabilis Pater apostolicus, ætatem juvenis et severitatem ordinis considerans, primo quidem obstupuit, deinde promittendo ei honores ecclesiasticos et immensa beneficia, ut a tali petitione pariter et voluntate desisteret, monuit; fortasse existimans quod, vel levitate, seu aliqua ingruente tentatione, per tam arctam et arduam viam vellet incedere. Verum quanto magis pius Pater probando spiritum, si ex Deo erat, illum ne talia postularet dehortari videbatur, tanto ad exsequendum quod proposuerat, et quod poscebat impetrandum ille ferventior efficiebatur et instantior.

X. *De confirmatione beati Stephani per summum pontificem.*

Comperta itaque ac probata ipsius constantia, Christi vicarius tandem quod petebat annuit, et auctoritate sua apostolica et potestate, qua cunctis præeminet mortalibus, omne bonum quod ageret ei in pœnitentiam et virtutis præmium injunxit. Tunc ille de jussione summi pontificis, quam multum optaverat gaudens, cum ejus benedictione discessit a curia, et quasi futuræ conversationis jam medium habens, visum est ei bonum ea intentione redire ad patriam, ut quod corpore nolens et inscius reliquerat, mente et corpore spontaneus et prudens desereret.

XI. *De ingressu Arvernix vel patriæ suæ.*

Iter igitur arripiens in ingressu juventutis suæ Arverniam regressus est, sed parvam ibi faciens moram, a parentibus et fratribus, et cognatis, et amicis, qui de regressu ipsius admodum gaudebant, solus latenter recessit.

XII. *De egressu patriæ suæ et de visitatione gratiæ divinæ.*

Cum autem egrediretur de patriâ sua, relictis parentibus suis, domo et omni parentela, et cognatione suâ, sciretque retro nunquam se reversurum, respexit post se, ultimum vale facturum, et subito divinitus excussa sunt omnia ossa ejus, ita ut videretur sibi quod disjungerentur et solverentur omnes ejus juncturæ: unde credimus quod signum hoc fuit indicium futuræ sanctitatis ejus ac bonitatis: quapropter dicere potuit veraciter: *Dirupisti, Domine, vincula mea (Psal. cxv)*. Perambulans et perustrans plurimarum provinciarum partes, ea loca quæ ad serviendum Deo et agendum pœnitentiam magis sunt idonea diligentissime considerabat. Sciebat enim quod quærentibus et diligentibus Deum frequentia hominum, et copia rerum nociva sunt, utilia vero paupertas et solitudo.

XIII. *De loco eremi apud Muretum invento.*

Denique, peragratis multis eremis et solitudinibus, et de canonicorum, monachorum, eremitarumque vita illa quæ imitanda sunt memoriæ commendans, in Aquitaniam ad nemorosum montem, qui non longe distat ab urbe Lemovicarum, et Muretum dicitur, Christo ducente, pervenit, ubi fontes reperit et rupes, terramque desertam et inviam,

A quæ novo hospiti suo potam frigidissimum et domum ventis expositam offerens, afflictionem corporis et requiem mentis in manifestis indicis promittebat. Porro tota silvestris et sterilis, et fere omni tempore hiemalis, hominibus lusua, assueta feris, aliud non poterat polliceri.

XIV. *De ingressu eremi.*

Sed non metuit tentationes qui sensit Dei consolationes, nec nimis esurit panem hominum, qui frequenter comedit panem angelorum (*Psal. lxxvii*): cujus rei non ignarus servus Dei, in spem ejus de quo legitur, quia erat in deserto cum bestiis, et angeli ministrabant ei (*Matth. iv*), fervens et intrepidus ad unum accessit fontem, et gaudens de solitudine, quam juxta cor suum ad ducendam pauperem vitam aptam invenerat, omnibus diebus vitæ suæ ibi se Deo serviturum spondit, ut cum quodam annulo, quem de omni substantia mundi tantum habebat, semetipsum castissimum virginem Christo desponsavit, dicens:

XV. *De professione ejusdem.*

Ego, Stephanus, abrenuntio diabolo et omnibus pompis ejus, et offero atque reddo meipsum Deo Patri, et Filio ejus et Spiritui sancto, trino et uni Deo vivo et vero. Et scribens professionem suam, posuit eam super caput suum, et dixit: Omnipotens et misericors Dominus, Pater, et Fili, et sancte Spiritus, qui semper et idem permanens vivis et regnas trinus et unus Deus, ego frater Stephanus, promitto tibi me amodo serviturum in hac eremo, in fide catholica; et propter hoc pono chartam istam super caput meum, et annulum istum in digito meo, ut in die obitus mei sit mihi hæc promissio, et hæc charta scutum et defensio contra insidias inimicorum meorum. Quæso, Domine, ut reddas mihi vestem nuptialem, et in numero filiarum sanctæ Ecclesiæ me annumerare digneris, et ad cœnam nuptiarum Filii tui, sanctissime Pater, animam meam de corpore exeuntem, charitatis tuæ vestem indutam in regnum tuum cum sanctis omnibus introducas; qui vivis et regnas Deus cum Filio tuo et Spiritu sancto, per omnia sæcula sæculorum. Amen. Item dixit: *Sancta Maria, mater Domini nostri Jesu Christi, Filio tuo et tibi commendo animam meam et corpus meum et sensum meum.* His dictis, non est ultra reversus ad sæculum, sed facto de virgultis parvo tugurio, anno ab Incarnatione Domini 1076, trigesimum agens ætatis suæ annum, eremum habitare cœpit in jejuniis, vigiliis ac orationibus continuis serviens Domino die nocteque.

XVI. *De cibo ejusdem.*

A die namque illa cibus ejus panis et aqua fuit, et interdum farinulæ siliginæ modica sorbitiuncula, quæ cæteris cæterarum farinularum sorbitiunculis minus sapida, necessitati utcunque servit, non delectationi. In senectute tamen sua, a tricesimo scilicet conversationis suæ anno, modico vino usus est propter stomachum (*I Tim. v*), quem ciborum ariditas et penuria nimis arctaverat; sed carnes

vel sagimen nullo tempore conversionis suæ sanus comedit aut æger. Cæterum, si quis scire voluerit unde etiam illa tenuis substantia, qua corpus ejus sustentatur, illi aderat, præsertim cum diu solus in gremio habitaret, nec exiret ad sæculum, revocet ad memoriam quomodo Abdias propheta Domini in spelunca absconditus pro Dei amore pane pavit et aqua (*III Reg. x. iii*), et noverit quod nihilominus circumstantium virtutum charitas sola divina inspiratione huic Dei seruo deferebat. Qui enim Danieli in lacu leonum incluso prandium misit per Habacuc (*Dan. xiv*), qui per ministerium corvi et viduæ Eliam a famis liberavit injuria (*III Reg. xvii*), qui quotidie dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum (*Psal. cxlvi*), hominis tantæ fidei, quem ad se diligendum absconderat in abscondito faciei suæ a conturbatione hominum, non potuit oblivisci (*Psal. xxx*). Solis igitur intentus cælestibus, alimenta corporis a devotione fidelium, refectionem vero mentis et unctionem spiritus a divina contemplationis beneficio affluenter sortitus est.

XVII. De lorica ferrea qua induebatur.

Nam quomodo non gustaret quam suavis est Dominus (*Psal. xxxiii*), et dulcedinis ejus stillicidia stillantia non haberet (*Psal. lxxi*), qui corpus suum castigando et in servitutem redigendo per districtam abstinentiam (*I Cor. ix*), etiam lorica ferrea contra carnis insidias et mentis lasciviam (*Ephes. vi*) tantu incessit armatus, quousque toto exsiccato corpore, plenam de seipso obtinuerit victoriam. Ad cuius eximie perfectionis cumulum tanta parcitas vestium, lectique accessit durities, quæ cunctis humanæ conditionis facultatem cernentibus vires hominis videatere.

XVIII. De indumentis ejusdem.

Indumenta namque quibus super lorica induebatur, nullo tempore augebantur, nullo minuebantur; sed in hieme et in æstate ad repellendum frigus et cauma æqualia semper erant et eadem.

XIX. De stratu ejusdem.

Stratus vero in quo post nimiam carnis suæ fatigationem ad quiescendum se modicum conferebat, adeo durus erat et quieti contrarius, ut in eo dormiens vexari poterat non foveri. Erat enim ex tabulis ligneis instar sepulcri in terram consentis, omni stramento, omnique lecti stramine carens, præter illam tunicam ferream quam semper ad nudam gestabat carnem, et vilissimum duntaxat habitum, quo desuper manebat indutus; illa ad stratum veniens secum afferebat, illa de strato surgens secum defererebat. Eo absente, stratus ejus nudus erat et vacuus; eo præsentem, talibus culcitrus talibusque linteolis erat ornatus. Sed quis ad hæc non miretur? quis non obstupescat? Siquidem, ut verum fateamur, parcus in cibo, parcus in lecto, parcus in somno fuit.

XX. De perseverantia in divinis officiis.

Exceptis etenim ecclesiastici officii regularibus

debitis, agenda videlicet diei et beatæ Mariæ, et fidelium defunctorum, a prima die qua venit in eremum, usque ad ultimum diem vitæ suæ, ordinem de sancta Trinitate cum novem lectionibus et horis canonicis, singulis diebus ac noctibus devotissime celebravit.

XXI. De genuflexionibus ejusdem.

Numerum autem genuflexionum ejus, quas terram deosculando, et cum fronte nasoque percutiendo humiliter faciebat, acire non possumus, quem utique propter earum sæpissimam iterationem ipsam etiam credimus ignorasse. Scimus tamen quod manibus ac genibus in modum cameli earumdem assiduitate genuflexionum callos contraxerat, et nasum curvaverat in obliquum.

XXII. De psalmodia et orationibus ejus.

Psalmodiam vero et familiares orationes in tantum amabat, et gratiam illius excellentissimæ contemplationis in qua Deus melius cognoscitur, tam efficaciter habebat, quod nunc hujus dulcedine raptus, nunc illarum occupatione detentus, frequenter biduo aut triduo a corporali vacabat edulio; et quia non potuit lucerna accensa latere sub modio (*Matth. v*), longe lateque sanctitatis ejus opinio divulgata est, et veniebat ad eum undique multi suæ salutis monita audire cupientes. Verum si pro eorum colloquio quibus servata charitate deesse non poterat, ea quæ orando facere vel dicere consueverat, statutis horis sive temporibus quandoque non implebat, differri quidem poterant, non omitti. Postquam enim ab eo qui advenerant recedebant, quæcunque hora tunc esset, antequam comederet vel dormiret, omnia quæ de consuetis orationibus necessario intermiserat, omni cum devotione restituebat. Unde plerumque usque in crastinum nullum sumebat cibum, Christi discipulorum imitator verus, qui propter venientes et redeuntes manducandi spatium non habebat. Purus igitur rigidusque sui exactor primo suæ conversionis anno, humano carens solatio solus in eremo fuit; secundo quemdam de sæculo in suam recepit custodiam suamque disciplinam, quem alter postea subsequutus est. His duobus solummodo diu comitatus fuit; plures enim ad austeritatem conversationis ejus accedere trepidabant. Verumtamen districtio nis suæ regulam et mensuram possibilitatis ipsa nemini imponebat; sed quemadmodum inchoaverat sibi quidem crudelis et asperus, aliis pius longeque moderatior erat. Sciebat enim quod secundum collatam sibi cælitus gratiam aliud alio fortior est, et non omnia possumus omnes.

XXIII. De prudentia quam habebat erga discipulos.

Nec quærebat discipulorum suorum corpora necare, sed vitia: unde tanquam *fidelis dispensator et prudens quem constituit Dominus super familiam suam* (*Luc. xii*), in cibis et vestibus, cæterisque humanæ fragilitatis necessitatibus, eis æquo libramine indulgebat: hoc tantum ab eis exigebat, ut

Dominum super omnia diligentes ei veraciter dicere possent : *Propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis (Psal. xliii)*. Ac postquam, disponente Deo, discipulorum ejus numerus crevit, non quasi unus ex illis in illis factus, sed minor omnibus illis (*Luc. ix*).

XXIV. *De humilitate ejusdem.*

Nam, sicut consuetudo religionis est, in refectorio ad mensas sedentibus et vescentibus illis, ille humiliter humi residebat, legendo passiones sanctorum vel Vitas Patrum, seu aliam edificantem scripturam, ut corporea alimenta capientes, illius sententiæ recordarentur : *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod processit ex ore Dei (Matth. iv)*. Legerat quippe, legerat, inquam, et memoriæ mandaverat : *Quanto major es, humiliata te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam (Eccli. iii)*; et illud : *Qui voluerit inter vos major esse, erit omnium servus (Matth. xxvi)*.

XXV. *De doctrina ejusdem facta ad discipulos.*

Quam prudenter autem et quam sollicite de religionis observantia, de morum maturitate et de omnibus quæ ad salutem animæ spectant, quæ viva voce sanctorum sententiis et exemplis discipulos suos, et eos qui cum eo loquebantur docebat, quemadmodum in sententiis suis scriptum est, sub silentio præterminus. Nimirum ad ea evidentissima sententiarum ejus indicia festinamus, quibus fides magis est adhibenda quam verbis. Quis enim novit cogitationes hominum, nisi qui finxit sigillatim corda eorum, et intelligit omnia opera eorum (*Psal. xxxii*), aut cui voluerit ipse revelare ?

XXVI. *De cognitione cogitationum discipulorum suorum.*

Cujus gratiæ prærogativam ab illo *Patre luminum a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum (Jac. xvii)*, tam efficaciter vir iste acceperat, quod præsertim discipulis suis quid cogitabant, et tentationes quas a diabolo patiebantur, apertissime dicebat, et qualiter pravis cogitationibus et importunis tentationibus viriliter resisterent, tanquam pius pater et de salute eorum bene sollicitus, eos instruebat.

XXVII. *Quantam vim obtinebant orationes ejusdem apud Deum.*

Frequenter etiam cum eorum poscebat infirmitas, ne in hoc mari magno et spatioso hujusmodi fluctibus submergerentur, suis eos orationibus juvabat. Erant enim preces ejus tantæ virtutis ante Dominum, quod, ipso cooperante, ab ipsis dæmonum faucibus et pravis machinationibus hominum captos poterant liberare : quod ut manifestum sit, de pluribus miraculis, quæ per fidem et orationes ipsius Dominus operari dignatus est, hic breviter duo narremus.

XXVIII. *De milite per eundem a quoam crimine liberato.*

Igitur miles quidam generosus cujusdam inimicis criminis tenebatur reus. Illic enim, cum

inter alios, qui ad eum visitandi gratia venerant, cum eo semel assisteret, quasi unus de stultis hominibus locutus est. Ait enim : « Obsecro te, serve Dei, noli pro me Dominum deprecari. » Admirans autem ille, respondit ei : « Quid hoc est frater ? Cur ita loqueris ? » Miles ait : « Quoddam peccatum in tantum diligo, quod nullatenus illud vel odire vel relinquere volo. Timeo autem ne hoc mihi contingat, si tu pro me rogaveris. Tuis ergo orationibus aliis auxiliare, mihi vero minime. » Illis dictis, miles diaboli recessit lætus, sed fidelis athleta Christi tristis remansit et anxius. Ingressus capitulum, tabulam pulsat, fratres congregat, sed præ lacrymarum impetu qua causa id ageret, vix illis insinuat : tandem reserato eis sermone militis, jubet, hortatur, ut pro stultissimo milite eum eo Dominum studeant exorare. Nec mora, peccator rediit, et de jam dicta stultitia veniam postulans, corde et ore suæ iniquitati renuntiavit. In quo utique facto datur agnoscere quantum charitatem habuerit, qui, donec errantem proximum ad viam veritatis reduceret, preces cum lacrymis Domino fundere non cessavit. Est et aliud fidei ejus præclarissimum opus, huic non dissimile.

XXIX. *De familiari cujusdam liberato.*

Nam homo quidam in re familiari satis opulentus, victualia quæ fidelis populus ei in eremo assidue commoranti charitative mittebat, ferre consueverat ; sed quia longe manebat ab ejus cella, nec ad eam una die poterat pervenire, in itinere sibi providerat hospitium, in quo iens hospitabatur et rediens. Noverat autem illius hospitii dominus hunc Dei servi famulum habere divitias, et ideo, suadente diabolo, tradidit eum duobus latronibus, qui ut ad redemptionem illum cogere, in speluncis et in cavernis terræ cum eo latitabant, ligatum eum tenentes et captum. Post aliquot vero dies nuntiatum est servo Dei quod familiaris suus in via qua ad eum veniebat, ab ignotis hominibus furtim fuerat captus, et quo nesciebatur adductus. Quod ille audiens prius per multa loca diligentissime fecit eum requiri, sed nullatenus potuit inveniri. Tunc fratribus super hoc conquerentibus et dolentibus dixit : « Cur estis anxii ? Scio cui manifestum est de homine, ubi sit, et quomodo se habeat. Nudatis igitur pedibus eamus in oratorium, et gloriosæ Virginis matris Domini, in cujus obsequio captus est, imploremus auxilium. Nullus enim carcer nullusque locus est, de quo sine mora eam nobis reddere liberum ipsa non possit. » Et cum hoc factum fuisset, ecce crastina die diluculo, proditor hospes cum duobus latronibus et homine quem ceperant, ad cellæ januam pulsantes asliterunt. Homo vero qui captus fuerat et ligatus, solutus et liber ; fures et traditor vinculis erant ligati : quod frater ostiarius intuens, et de miraculo multum gaudens, patri spirituali, qui more solito eadem hora discipulos instruebat, secreto manifestavit. Sed Christi servus gaudium

mentis vultu dissimulans, verbum quod incœperat A minime prætermisit, dans fratribus exemplum, ut non in miraculis, sed in solo Domino gloriarentur. Deinceps completo sermone, fures ac proditorem a vinculis quibus erant religati solvit, et cum fratribus Deo et beatissimæ virgini Mariæ gratias agens, tutos et liberos abire permisit.

XXX. *De affluentia virorum ac mulierum venientium ad eum.*

Veniebant itaque ad eum multi parvi et magni, pauperes et divites. Erat enim celeberrimæ opinionis, omnibus proficiens, nocens nulli. Non enim erant manus ejus extenta ad accipiendum et ad dandum collecta, sed libentius conferens quam capiens, spiritualem temporalemque alimoniam mendicantibus læto animo et hilari vultu liberaliter erogabat, arguebat peccantes, et de peccatis suis mœstos consolans, quid agerent indicabat; justis pius, afflictis compatiens, egenis misericors, omnibus pater erat.

XXXI. *De fragrantia miri odoris quæ ab ipso procedebat.*

Viri autem odoris fragrantiam cum eo loquentes et astantes circa eum ex ipso procedere sentiebant, cujus rei plures adhuc legitimi testes inveniuntur. Quæ profecto fragrantia non solum sicut sentientes fatebantur et aliis prædicabant, totius suavitatis auctorem in eo requiescere testabatur: verum etiam, quantum nobis datur intelligi, meritum erat quo integerrima virginitas et humilitas animæ et corporis, quæ in eo eminebant, etiam in hac vita, dum viveret, donabantur. Patientiam vero qua jejunando, vigilando, frigus æstusque tolerando, crucem Dominicam corde bajulabat et corpore, charitatem, sobrietatem, discretionem, et hilaritatem quibus cunctis indigentibus consulebat, sequæ præbebat affabilem, longum est enarrare. Deus hæc omnia novit: nos enim per omnem narrationem nostram, ea de ipso tacenda fore censuimus quæ nostri temporis fidem forsitan facerent hæsitare. Redolebat tamen adeo conversationis ejus sanctitas, quod etiam supremos homines ad sui notitiam poterat convocare.

XXXII. *De adventu cardinalium Romanorum.*

Excellentissimi namque cardinales, Gregorius videlicet et Petrus de Leo, inter quos postmodum de prælatione Romani papatus, ut notum est, schisma fuit, cum a summo pontifice in Galliam missi legatione sua in partibus Lemovicinæ fungerentur, ad hunc virum Dei pariter convenerunt. Qui primo vivendi formam quam habebat, deinde a quo eam didicerat, vel si esset canonicus aut monachus seu eremita, tandem cur in arido gelidoque monte, cur in terra sterili et inculta, sine animalium et omni temporalium rerum adminiculo, curam hominum agere cœperat, diligenter quæsierunt.

XXXIII. *De responsione beati Stephani ad cardinales.*

Quibus ille, quemadmodum cunctis secum lo-

quentibus facere consueverat, humiliter respondens, de doctore suo venerabili Milone, Beneventanæ urbis archiepiscopo, primò mentionem fecit, illum Christi sermōnem in corde suo recogitans: *Si ergo glorifico meipsum, gloria mea nihil est (Joan. viii).* Sed cardinales de tam celebri viro illum loqui audientes, in verbis ejus paululum hæsitaverunt. Sciebant enim illius sanctissimi viri oblitum longo retro tempore exstitisse. Quo agnito, Dei servus ait: « Dubitatis super hoc, domini mei? Certe si non festinaretis, et liceret auscultare utrum vera diceremus, illico probaretis. » Tunc illi usque ad ultimum verbum, qui: quid ille diceret, se libenter audire promiserunt.

B XXXIV. *De assertione cujusdam abbatis Lemovicensis ad supradictos cardinales vro beato Stephano.*

Dicebat autem eis quidam abbas Lemovicensis qui eos adduxerat: « Nequaquam suspicemini quod iste Dei servus falsum proferat verbum: prius enim permitteret amputari caput suum quam scienter in aliquo mentiretur sermone. » Tunc ortus a principio seriatim illis retulit qualiter in pueritia ad Beneventum a patre suo ductus est, ubi a sancto Milone duodecim annis educatus, hanc regulam didicerit, de cujus etiam vita et doctrina mirabili multa quæ ipsi noverant interseruit. Quocirca eum vera loqui cognoverunt, et quidquid ulterius dixerit, lætabundi receperunt. Solutis ergo universis eorum quæstionibus, quoniam quidem paratissimus semper aut ad satisfactionem omni poscenti se rationem de ea quam habebat fide et spe (*I Petr. iii*), in fine locutionis suæ subjunxit, et ait: « Itaque cum de fallaci mundo, ducente nos Christi gratia, voluimus exire, a Romano pontifice in curia ubi cum quodam cardinali a transitu sapientissimi et sanctissimi doctoris nostri archiepiscopi Milonis fueramus, prout melius potuimus, nostram suscepimus pœnitentiam, et cum ipsius præcepto et obedientia in remissionem peccatorum nostrorum hujus paupertatis et abjectionis viam sequi proposuimus: et si sanctos et laudabiles eremitas, quos per totam septimanam absque corporali cibo divinæ contemplationi vacasse legimus, fragilitate nostra non possumus imitari; tamen, quia a via publica aliquantulum declinavimus, et fratres qui in Calabria sine pecudibus et possessionibus Deo serviunt utcumque sequimur, in extremo judicio, cum Christus venerit judicare vivos et mortuos, ejus misericordiam exspectamus. Et ecce vestibus monachorum et canonicorum, de quibus interrogatis, non utimur, ut videtis, quoniam etiam tantæ sanctitatis vocabula nobis non usurpamus. Nam canonicorum institutio quæ habet potestatem ligandi atque solvendi quemadmodum apostoli, supereminet potestati monachorum, ideoque, ut diximus, usurpare vitam illorum minime audent. Tanta namque perfectio ad regimen ecclesiarum est necessaria, quod perfectos earum rectores vix aut nunquam imitari sufficere-

mus, imperfectos vero et inutiles nullo modo sequi debemus, nec solum nos oportet cupiditatem a nobis expellere, sed etiam omnia unde posset procedere: quin etiam si ecclesias nos habere contingeret, quomodo curam ageremus aliorum, qui mortui sumus mundo, et membris abscissis a sæculo, pedibus caremus ad ambulandum, ore ad loquendum, et ideo nec nostri curam agimus, vel possumus; quanto minus et aliorum, quemadmodum pastores Ecclesiarum? Nomine autem monachorum non utimur, quia nomen sanctitatis vel singularitatis sortiti sunt vocabulum, quanquam omnes Christiani possunt vocari monachi: attamen illi specialiter monachi dicuntur, qui sui amplius curam agunt [f. non agunt], nec aliud cogitant nisi tantummodo de Deo. Eremitarum vero vitam imitari minime valemus, quia in hoc specialiter est vita omnium eremitarum devitare sæculi tumultus, et permanere in cellulis suis, quatenus vacent orationi et silentio. »

XXXV. De extollentia viri iusti facta a cardinalibus.

Quibus auditis, cardinales legati ipsius prudentiam et humilem responsonem admirantes, omnibus qui illic aderant, constanter aiebant: « Dicimus vobis, ut testificamur, quod aliquem huic viro similem nusquam invenimus, sanctus enim Spiritus loquitur in eo. » Et conversi ad eundem Christi militem, taliter locuti sunt: « Homo Dei, si fuerit possibile ut usque in finem ita perseveres, profecto cum apostolis in regno cælorum numeraberis; hæc sunt enim illorum vestigia. » Sicque data ei benedictione, et communicatis invicem orationibus discesserunt ab eo. Ubi si divinæ pietatis dispensationem diligenter et caute perpendimus, evidens miraculum possumus intueri. Voluit enim Christus ut servus suus qui a suo vicario apostolico, scilicet in exordio propositi sui bene agendi habuerat præceptum, a viris apostolicis vicarii sui vicariis, in fine suæ conversationis sanctitatis haberet testimonium,

XXXVI. Similitudo.

Hic enim quamdam comparisonem ac verissimam, Deo annuente, facere possumus, ut melius sanctitas ac bonitas ipsius ostendatur, et quemadmodum Deus omnipotens ejus sanctitatem certis voluit declarare indicis. Recolamus igitur verborum illorum quæ scripta sunt in Joannis Evangelio de Joanne Baptista, ubi dicitur, quod miserunt Judæi ab Hierosolymis sacerdotes et levitas ad Joannem, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est: Quia non sum ego Christus. Et interrogaverunt eum: Quis ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es tu, ut responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de te ipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto, parate viam Domini, sicut dixit Isaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis (Joan. 1). Intelligite verborum consonantiam. Missi sunt sacerdotes et levitæ, a quibus? scilicet a

A Judæis. Unde? ab Hierosolymis. Cui? Joanni videlicet. Ad quid? Ut interrogarent eum. De quo? Si ipse esset Christus. Similiter et isti duo legati missi sunt; sed a quibus? A viris religiosis. Unde? A Lemovica civitate. Cui? Scilicet B. Stephano. Ad quid? Ut interrogarent eum. Interrogatus est Joannes triplici modo, utrum esset Christus, an Elias, an propheta? quod totum, ut audistis, negavit causa humilitatis, quamvis veraciter hæc omnia de se affirmare posset, si vellet, juxta testimonium Scripturarum. Nam christus dicitur unctus, et ipse unctus est oleo invisibili, id est repletus Spiritu sancto, secundum Lucam, ex utero matris suæ; hæc est unctio spiritualis de qua dicitur: *Unctio ejus docet vos de omnibus* (I Joan. 1).

B Dominus autem Jesus suis discipulis, dum loquitur de Joanne, dicit: *Elias jam venit, et fecerunt in eum quæcunque voluerunt, et si vultis scire, Joannes ipse est Elias* (Matth. xvii). Alibi Dominus loquens ad turbas, interrogavit: *Quid existis in desertum videre? Prophetam? Dico vobis: Et plus quam prophetam* (Matth. xi). Similiter autem et B. Stephanus requisitus est ab eis an esset canonicus, aut monachus, seu eremita? Quod totum, ut in superioribus dictum est, causa humilitatis vitavit, ne videretur ab hominibus, quanquam verissime totum de se profiteri posset. Canonicus enim regularis interpretatur, et ipse juxta Evangelii regulam, quæ est caput omnium regularum, in quantum valebat, vivebat, Monachus vero *solus vel custos sui* dicitur; ipse solus quia in solitudine spiritali locum sibi præparaverat ad habitandum cum Deo, ut dicere posset veraciter: *Elongavi fugiens in solitudine et mansi* (Psal. lvi). Hæc est solitudo spiritualis de qua dicitur: *Sedebit solitarius et tacebit* (Thren. iii); hæc est custodia sui, unde dicitur monachus, id est custos sui ipsius. Unde dicitur: *Omnis custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit* (Prov. iv). Stephanus autem beatissimus solus sedebat, id est quiescebat, et custos sui effectus erat, quia de omni supellectili mundana nihil penitus sibi vel discipulis suis retinuerat, nisi parum solitudinis, in qua nimirum cum fratribus suis Deo serviret. Eremita dicitur ab eremo, seu anachoreta, id est *remotus*. Quis unquam amplius potuit B. Stephano esse a sæculo remotior, qui nihil sibi, ut diximus, in mundo penitus retinuit? Omnia omnino pro Deo reliquerat, eremum colebat, quia ibi pœnitentiam nimis austeram die noctuque fideliter peragebat. Et quemadmodum dicitur de Joanne, dum deinde interrogarent illum quis esset, vel quid diceret de seipso, cum non esset Christus, vel Elias, aut propheta, ut responsum darent his qui miserant eos, ipse ait: *Ego vox clamantis in deserto* (Joan. 1). Similiter et isti duo legati B. Stephanum interrogaverunt dicentes: *Quid ergo dicis de te ipso* (ibid.), cum fateris quia non canonicus, aut monachus vel eremita, quia his tribus ordinibus seu gradibus fulcitur omnis vita religiosorum, quibus

humillima ratione, veluti Joannes, ut superius scriptum est, respondit. Itaque cum de fallaci mundo, etc.

XXXVII. *Item de extollentia ejusdem.*

Nunc igitur, dilectissimi, animadvertite et intelligite qualiter divina bonitas sanctum suum majoribus dignioribusque personis similem reddebat verbo et opere. Attamen non æquiparamus Janni Baptistæ, cui Christus Dominus tantum contulit testimonium, quod inter natos mulierum eo major non surrexit (*Matth. xi*); sed quia bonum nobis esse videtur, ut comparatione actuum tanti prophetæ, quo nemo, ut asseritur, major, actus B. Stephani dum aliquatenus in aliquo assimilari possunt, amplius et melius resplendant. Non enim contra dignitatem prophetæ loquimur, si ejus primitus dicta vel facta ostendimus, et postea, utcumque possumus, ei similem in aliquo B. Stephanum demonstramus. Cum Joannes evangelista de Domino Jesu Christo dicat, quod *cum apparuerit, similes erimus* (*Joan. iii*). Certe scimus quod Joannes Baptistæ vestiebatur pilis camelorum, et esca ejus mel silvestre ac locustæ; Stephani erat esca, ut diximus, panis lixivio confectus, sive pulvis de siligine, quas raro sumebat, vestis lorica ferrea. In his itaque ostenditur austeritas prophetæ, et austeritas sancti confessoris. Benedictus Deus per omnia, qui tales ambos fecit, et facere sic potuit. Amen.

XXXVIII. *De perfectione ejusdem orationis et confirmationis erga discipulos circa finem.*

Octavo namque die ab eorum recessu, hoc est pridie Nonas Februarii, nullo adhuc tamen dolore vexatus, ab exteriorum cœpit vacare colloquio, seque totum contulit doctrinæ discipulorum suorum et orationi. Scivit enim per Spiritum sanctum diem sui obitus propinquare, voluitque eos in proposito paupertatis ad quod venerant confirmare, et suis apud Deum obtinere precibus, ut in eo semper vellent perseverare. Cum autem de diligendo Deo, de amanda paupertate, et de observandis institutionibus quas eis fecerat, eos ardentissime commoneret, accidit per Dei providentiam quod ipsi coram eo unanimiter astantes dixerunt:

XXXIX. *Quomodo conquesti sunt discipuli apud Patrem spiritualem.*

« Sanctissime Pater, quoad tecum fuimus, pro tuo amore Deus nobis præbuit necessaria, sed post mortem tuam quomodo vivere poterimus? Cuncta nobis auferens temporalia, et unde sustentabimur? » Ad hæc pius Pater, in fide Christi firmissimus, sic respondit:

XL. *De responsione ejusdem ad discipulos.*

« Deum solum vobis relinquo, cujus sunt universa, cujus etiam amore cuncta pariter et vosmetipsos reliquistis. Si amando paupertatem ei con-

(16) Guillelmus de Dandina in Vita Hugonis de Lacerta, ait sanctum Stephanum *quadragesimo et sexto conversionis suæ anno fere ad cælum migrasse.*

stanter adhæseritis, nec ab hac veritatis via declinaveritis, ipse juxta providentiam suam, qua mirabiliter gubernat omnia, vobis quod expedire noverit, largietur. Si vero (quod absit!) amando temporalia ab ejus amore recesseritis, nolo vobis relinquere unde ad ipsum impugnandum pascamini. Sciatis autem pro certo quod in hac solitudine fere quinquaginta (16) annos complevi, quorum alii in magna egestate, alii in magna fertilitate transierunt. Divina vero bonitas sic semper ad mensuram mihi omnia contulit, quod in egestatis tempore nihil necessarium defuit, nec in ubertate quidquam superabundavit. Similiter vobis eveniet, si vitantes omne superfluum, nam necessaria meminem [*s. nemo*] damnavit, in hac regula de Evangelio sumpta perseveraveritis. » Cumque per quatuor dies hæc et alia quæ in libro Regulæ aliiisque voluminibus scripta sunt multo ferventius solito eis diceret, ita quod manifeste cognoscerent loquendi gratiam ei duplicatam fore, quinto die summo diluculo lethalis dolor ejus invasit membra. Tunc in oratoriam se portari fecit, imperans fratribus ut divinum celebrarent officium, suisque orationibus instanter Domino supplicarent, quatenus in pace animam ejus susciperet.

XLI. *De transitu beati Stephani confessoris.*

Tandem finita missa, post sacram unctionem, post receptionem corporis et sanguinis Domini, fratribus flentibus psalmosque cantantibus, octogesimo ætatis suæ anno, in ordine diaconatus, sexta feria, sexto Idus Februarii dicens: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum* (*Luc. xxiii*), feliciter migravit ad Dominum.

XLII. *Item de transitu ejusdem.*

Mox vero monachi de Ambasiaco (17), cum capellano ejusdem vici et magna plebis multitudine, ad cellæ januam pulsaverunt, cum mœrore clamantes et dicentes: « Boni viri, boni viri, nolite nobis celare domni Stephani mortem. Vere scimus, verè scimus quia mortuus est noster amabilis Pater. » Janitor autem hæc audiens, et volens eos a sepultura remove, quatenus fratres tanti funeris exsequias sine tumultu digne et devotissime celebrarent, quasi consolando dixit eis: « Quid est hoc? Dicitis quia mortuus est? Ino multo melius solito illi credimus esse. »

XLIII. *Miraculum pueri de Ambasiaco.*

Cui sacerdos, qui cum monachis et populo venerat, ait: « Domine, bene scimus quia mortuus est. In vico etenim nostro puer quidam modo in extremis positus ab heri et nudius tertius loquelam amiserat, qui cum a matre sua exitum præstolante servaretur, subito in hæc verba prorupit: Video, inquit, scalam lucidissimam, cujus altera pars cælum, altera tangit Muretum, et angeli multi descendunt per eam, ut animam domni Stephani Deo g: a-

(17) Gallice *Ambesac*, vico media a Mureto leura distante, ubi erat cella seu prioratus a monasterio S. Augustini Lemovicensis dependens.

tissimam perducant ad gloriam. » Quod mater ejus audiens, mirata est valde, et egressa domum vocavit me et monachos quos videtis, et narrans nobis hoc verbum quod puer dixerat, duxit nos in domum suam; qui pariter ante puerum venientes, cum ad intimationem mulieris requireremus ab eo quid diceret, tam nos quam plures alii qui illic aderant, ab ore ejus idipsum audivimus, et subjunxit: « Nunc audio circumquaque per ecclesias et per monasteria sonare signa. » Et iterum ait: « Ille erit vobis indicium quod dico veritatem, quia jam moriar, nec ultra loquar vobiscum, sed ascendam cum sanctissimo Patre et angelorum multitudine. » Quibus dictis, expiravit, unde sine dubio credimus verum esse quod dicimus, migrasse scilicet gloriosissimum Patrem. O felix visio! et quis congruentius virgini testimonium debuit perhibere, quam virgo? Ambo namque virgines erant, et fidelis Dei servus, et puer qui vidit et retulit visionem. Quanti enim meriti fuerit apud Deum hic athleta Christi, aliud miraculum quoque potenter ostendit.

XLIV. De revelatione transitus ejusdem apud Turonensem civitatem et Verzelicam.

Nam mira Dei dispensatione decessus illius apud Turonem et Verzelicam eodem die divulgatus est: quæ duo loca ab invicem et a Mureto adeo remota sunt, quod nisi miraculose id fieret, fieri nequam posset. Cujus rei testes idonei fuerunt peregrini Lemovicenses, qui illuc causa orandi tunc erant, certamque rei veritatem postmodum fratribus retulerunt.

XLV. Quomodo transitum suum per noctem revelavit cuidam canonico (18).

Sequenti vero nocte cuidam canonico, familiari suo, per visum apparuit, habitu roseo decoratus; nec mirum si roseo, quia Christi martyr exstiterat. Cui congaudens in visione sua canonicus ait: « Pater mi, quæ causa fuit hujus præfulgidæ vestis, quam usque modo non induisti? » « Romani pontificii mihi a Christo collati signum est, » inquit. Ad hæc canonicus respondit: « Benedictus sit Deus; nam per talem papam recte sancta regetur Ecclesia. » Illico evigilans intellexit illum mortis debitum persolvisse, et celeriter surgens pro commendatione animæ ejus ex integro divinum decantavit officium. Mutua namque charitate ambo inter se condixerant, ut ille qui diutius viveret exsequias alterius celebraret.

XLVI. De nuntiis ad legatos Romanos missis.

Dato itaque sanctissimo corpore sepulturæ, discipuli ejus jam dictis cardinalibus transitum illius per litteras et nuntium mandaverunt. Cumque in concilio quod apud Carnotum congregaverant, eis litteræ redderentur, mox obitum ejus omnibus denuntiantes, coram omni conventu archiepiscoporum atque pontificum, et cæterorum sapientium de virtutibus ejus et fidei puritate quam investigaverant,

A multa bona locuti sunt. Quibus auditis, omnes qui aderant Deo gratias egerunt, et facta absoluteque, cardinales dixerunt: « Nos oravimus pro illo, nunc vero deprecemur illum, ut oret pro nobis ad Dominum, quia sine dubio plus possunt nos juvare illius sancta merita, quam illum nostra suffragia: cum Christo namque vivit in gloria. »

XLVII. De electione domni Petri Lemovicani secundæ prioris.

Pio igitur Patre destituti et orbatî fratres, de conventu suo unum, Petrum scilicet Lemovicanum, in priorem et spiritualem Patrem sibi concorditer elegerunt. Hic prius in sæculo venerabilis sacerdos, nunc vero in religione paternæ traditionis et voti quod fecerat æmulator existens, Deo et hominibus charus et amabilis erat: sub cujus regimine, grege Dominico in augmentum religionis proficiente, locum de Mureto in quo Deo serviebat, diuque cum sanctissimo Patre suo servierant, monachi S. Augustini calumniari cœperunt.

XLVIII. De inquisitione diversorum locorum.

Sed qui potius auferenti tunicam pallium volebant dimittere, quam unde ad placita et litigandi consuetudinem traherentur habere; locum alium vigilanter perquirere curaverunt, ubi caput religionis suæ convenienter constituerent, libere et quiete servire Deo potuissent. Locis itaque diversis sedulo peragratis, nullo tamen idoneo reperto, tandem divinitus illustrati, salubre consilium omnes unanimiter inierunt, ut prior scilicet cum omni humilitate et devotione missam celebraret, et cum fratribus universis affectu præcordiali Domino supplicaret, ut clementer eis consuleret, et quod postulabant indicare non differret. O mira Dei clementia et perenni memoria commendanda! Potuit fortasse livor Dei servis moliri calumniam, sed unde eos comprimere voluit, inde amplius dilatavit. Nam immensa et ineffabilis supernæ dispensationis providentia latiore locum, et ad observantiam religiosæ conversationis et situ et nomine magis idoneum, eis a mundi constitutione paraverat, cujus loci nomen etiam per ipsam divinam vocem audiri meruerunt.

XLIX. De revelatione loci Grandimontensis.

Priore namque, sicut conductum erat, missam celebrante, cum *Agnus Dei* ter cantatum fuisset, et tam ipse quam omnes alii fratres ardentissime Dominum exorarent, quædam cælestis vox audita est dicens: « In Grandimonte, in Grandimonte, in Grandimonte. » Hanc sane beatissimam vocem prior et nonnulli de fratribus audierunt. Finita vero missa, quæsit prior a fratribus, si cælicam audierant vocem; et cum unus eorum confestim coram omnibus diceret: Ego audivi eam ter dicentem « In Grandimonte, » et alius similiter, cuncti affluenter lætati sunt, et consolati sunt, et confortati vehementer divinæ pietatis largitatem, propter glo-

riosa revelationis felicitatem, mirari, laudare et A glorificare studuerunt. Et quia in Grandimonte adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum milites Christi, ne perderent caelestia, semper erant pugnaturi (*Ephes. vi*), merito ibi auditum est nomen ejus, ubi victoria quam ab antiquo humani generis hoste Christus habuit quotidie celebratur.

L. *De aedificio ejusdem loci.*

Pergentes igitur ad locum divina revelatione compertum (satis enim Mureto vicinum est [18°]), ecclesiam et domos ad habitandum jussione Domini ejus erat, omni cum festinatione fecerunt. Quibus vili schemate utcumque factis, reversi sunt Muretum, ubi nonnulli de fratribus remanserant, et accipientes sanctissimi Patris sui gloriosum corpus, transtul- B runt illud in Grandimontem, paucisque scientibus reconderunt subtus presbyterium ante altare.

LI. *Miraculum de pane dato cuidam militi.*

Cum Pater pius viveret, Basoni Dereses, illustri viro, die sancto coenae panem distribuit, quem ille diu reverenterque servavit, et multis languentibus frustatim distribuit, quos omnes virtus divina sanitati restituit, multaque miracula uno pane perpetravit.

LII. *De milite sanato miraculum.*

Postmodum vero miles quidam, qui Raimundus de Plantadio dicebatur, ad illam novam Domini plantationem se deferri fecit, ut in orationibus fratrum recipi meruisset. Hic eo morbo, qui paralysis C dicitur, ita corporis medietatem amiserat, quod ex illa parte nullum ejus membrum in aliquo praevalerat. Loquens ergo cum priore, verbo quo poterat, petiit ut in ecclesiam ad altare duceretur. Cumque a quodam filio suo ex uno latere, et ab ipso priore ex altero totus fere portaretur, postquam super lapidem sub quo ante altare sanctissimi hominis corpus sepultum erat, pedes suos tenuit, libera voce exclamans ait : « Sinite me, nolite me juvare, ego enim in hoc loco, in quo pedes teneo, modo sanus factus sum. Dico autem vobis quod hic sanctus jacet aliquis tumulatus, pro cujus meritis et amore mihi Deus contulit sanitatem. » Increpavit autem eum prior, et ut nec ipsi, nec alii qui cum eo erant hoc dicerent, vehementer prohibuit. Sed quanto instantius hoc prohibebat, tanto qui sanus factus fuerat, prae gaudio validius clamabat : Hic sanus factus sum. Et qui sine humano juvamine etiam a janua ecclesiae ad altare paulo ante progredi non potuit, solius divinae miserationis auxilio ad domum propriam nunc incolumis remeavit : sicque totus sanus factus est, ut deinceps in ejus corpore illius aegritudinis nullum remaneret vestigium.

LIII. *De discipulo ejusdem sanato.*

Nihilominus autem quidam ejus discipulus, qui lumen amiserat exterius, prostratus et orans ad ejus sepulcrum, pristinum recepit visum.

LIV. *De panno qui non potuit comburi.*

Pannus etiam, quo sacrae ossium ejus reliquiae involutae fuerant, a sacerdote qui decentiori panno eas involverat, semel et iterum atque iterum projectus in ignem comburi non potuit.

LV. *De verbis correctoriis quae habuit prior secundus ad eundem, inspectis miraculis post transitum ejusdem.*

Inspectis itaque prior miraculis timuit sibi et aliis quietem minui, et internae suavitatis dulcedinem tardius experiri, si populorum turbae miraculorum causa, locum ad quem venerant frequentarent. Et veniens ad sepulcrum hominis Dei ante altare, tanquam spiritualis paupertatis verus amator, ei ac si viveret, ita locutus est : « Serve Dei, tu ostendisti nobis paupertatis viam, et toto conamine tuo docuisti nos incedere per eam. Nunc vero de arcta et ardua via quae ducit ad vitam, ad latam et spaciosam quae ducit ad mortem tuis nos miraculis vis revocare? Praedicasti solitudinem, nunc in solitudine fora nundinasque vis congregare. Non ducimur curiositate, ut tua miracula videre velimus; satis tuae credimus sanctitati. Cave igitur de caetero ea miracula facias, quae tuam extollant sanctitatem, et nostram destruant humilitatem. Non sic laudi tuae provideas, ut nostrae sis immemor salutis. Hoc tibi praecipimus, hoc a tua poscimus charitate. Quod si aliter feceris, dicimus tibi, et per obedientiam quam tibi promisimus, constanter asserimus, quia ossa tua iude extrahemus, et spargemus in flumen. » Ergo quia pura fides et charitas vera magis amant opera quam signa, taceamus multa miracula, quae, dum adhuc viveret, ab ipso audivimus et legimus fuisse facta, et quotidie in procuratione omnium nostrum sine possessionibus pecudibusque ac redditibus, Deo cooperante, fieri videmus. Sequamur autem ipsam per ostensum nobis sanctae conversationis exemplum, ipso auxiliante, qui vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

LVI. *De Petro Lemovicano, nepote secundi prioris, p. r visionem sanato, miraculum.*

Petrus Lemovicanus presbyter reverendus frater Grandimontis, nepos Petri Lemovicani, secundi prioris Grandimontis, columbinæ simplicitatis et D floridæ virginitatis splendore vernabat, fluvioque lacrymarum frequenter affluebat, et tam Marthae quam Mariae officium sollicitè gerebat. Qui divina permissione coepit acriter aegrotare, cumque pondus gravissimum languoris amarissimi vix portare sufficeret, primo Patri nostro Stephano sanctissimo, patronoque suo praeuominato, humiliter supplicavit ut divinam clementiam clementer exoraret, quatenus dolorem nimium sic temperaret, ut ipsum quoquo modo sustinere valeat. Postea divinae gratia benignitatis duos caelestes medicos fulgentes et gloriosos, scilicet Stephanum Christi famulum, et Petrum Lemovicanum patrum suum videt aeger ad se venientes, linteamenque niveum afferentes,

(18°) Una duntaxat leuca distat Grandimons a Mureta.

quo totum corpus suum a capite usque ad pedes cœperunt leniter extergere. Quod dum facerent, quidquid linteamine tangebant mox sanatum fiebat. Quo facto, dixerunt : « Hic totus est sanus. » Quo dicto, disparuerunt. Petrus vero Lemovicanus perfectæ sanctitatis munere letificatus, mirabilem Dei patrumque prædicatorum visitationem mirari et laudare cœpit affectuose. Hoc autem miraculum fidelis socius et clarissimus frater meus ipse primum mihi, postmodum vero cæteris fratribus, rogatu meo, vultu demisso et verecundo manifestavit.

LVII. *Item aliud miraculum de quadam muliere.*

Homo quidam erat in territorio Pictaviensi cum uxore sua Petronilla nomine. Isti vero affectuosè diligebant fratres nostros de Alonia, et multa bona eis sæpissime largiebantur et multoties eos visitabant, credulitatem magnam habentes in eos et in B. Stephanum. Habebant autem fratres istos pro filiis, eo quod prole infecundi et steriles permanebant. Erat enim illis consuetudo talis quod annuatim in festo B. Stephani procurabant fratres pro amore et honore ipsius, et veniebant ad eos ipsa die, afferentes quæ eis erant necessaria. Cum autem ex consuetudine in festivo die ipsius cum omni apparatu suo gaudentes et exsultantes viamque carpentes venirent, et ipsa mulier supra dorsum jumentum adens procederet, ecce subito jumentum illud, nescio quo casu pedem incaute posuit et mirabiliter corruit, et illico mulier illa cadens de ascello exspiravit. Videns autem vir ejus uxorem suam esse defunctam, cœpit ejulando clamare et dicere : « Heu me, heu me miserum ! heu me desolatum ! heu me omnino destitutum ! uxor mea mortua est, solus sum, et non habeo consolatorem neque sublevantem. O Deus, quid faciam ? quo ibo ? quid agam ? nescio. Si rediero ad domum meam, videbunt me vicini mei, et audient me lugentem ac lamentantem, et inimici insultantes dicturi sunt : Ubi est uxor tua ? quo remansit, quo perrexit ? Et ego tristis et anxius respondere minime potero. Si huc diu persistero, obvium me habebunt transeuntes per viam hanc, et interrogabunt me quid mihi accidit, et circumdator rubore et anxietate. Si ad fratres perrexero, angustiabuntur, dolebuntque, et convertetur gaudium eorum in mœrorem, et festivitas in tristitiam. Et quid dicam ? *Versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem fletuum (Job xxx).* » Cumque sic fletet, et ita lamentaretur, et jam desperaret, venit ei in memoriam, quomodo pro honore et amore B. Stephani essent in itinere ; et ideo bonum sibi visum est ut auxilium ejus fideliter expostularet. Resumit igitur vires suas, et in se reversus dixit : « Deus, propitiuss esto mihi peccatori. Per merita B. Stephani, redde mihi uxorem meam, ut cum illa te laudare queam. Appareat igitur nunc sanctitas B. Stephani, pro quo eram in hoc itinere nōs servitui. Da nobis, Domine, auxilium ex ista tribulatione, et revertatur, obsecro, anima ejus ad cor-

pus » Et dixit : « Sancte Dei Stephane, adjuva me. Sancte Dei Stephane, exaudi me, ora pro me, nunc appareat gloria tua, bonitas tua. Si quid potes, adjuva a me, et redde mihi uxorem meam, quia in tuo servitio mortua est modo. » Cumque talia locutus fuisset, cum omni fiducia accessit ad corpus uxoris defunctæ, et ait : « Domine Petronilla, domina Petronilla, responde mihi. Domina mea, amica mea, soror mea, responde mihi. » Et cum hoc dixisset, ad vocem ejus divino nutu ipsa respondit : « Heu, mi domine, ut quid pro me anxius fuisti ? Certo bene eram, multo melius exstiteram. » Tunc vir ejus gaudio plenus, assumpsit eam, et iterum levavit eam, et posuit super ipsum jumentum, et cum gaudio et exultatione pervenerunt quo tendebant, et narraverunt fratribus suis quæ sibi acciderant in via, et laudaverunt pariter Dominum, qui salvat sperantes in se. Et factum est gaudium magnum illis in illa die et deinceps. Hoc autem mirabile signum presbyter vitæ venerabilis et morum probitate conspicuus veraciter enarravit.

LVIII. *Item aliud miraculum.*

Aliud non minus mirabile miraculum charitatis vestræ insinuabimus. Tempore domini Stephani de Liciaco, venerabilis quarti prioris Grandimontis, ædificabatur ecclesia in Grandimonte. Accidit autem quadam die cum operarii quemdam lapidem magnum ac quadratum sursum in altum deferrent, obvium habuerunt Geraldum magistrum operis ipsius, quem inviti et incaute ignorantes expulerunt a summitate arcium, et corruit in terram, qui graviter collisus occubuit, sanguis vero ejus per oculos, per aures, per nares, ac per os defluebat. Quod cum viderent operarii vehementer ejulantes clamare cœperunt. Vir autem domini Stephanus tunc temporis orationi insistebat. Cum vero subito tantum clamorem audiret, vehementer expavit, et surgens illico ab oratione, tremefactus ac concitus perrexit illuc ubi corpus defuncti cooperatum jacebat exanime. Fiebant itaque cæmentarii et alii operarii graviter super eum, quos intuens, ut erat vir magnæ austeritatis ac probitatis, increpare cœpit, et expellere a loco illo, ac vehementer conviciari eos cur fletent, aut cur clamarent, dicens : « Recedite, boni viri impostores, fugite ab isto loco, non est mortuus iste operarius, sed dormit. » Et expulsi eos foras, et clausit ostium. Tunc confidens et sperans in bonitate Domini et meritis B. Stephani, vocat fratres, et congregat in capitulo, dicens eis : « Fratres et filii mei, inimicus humani generis nos hodie graviter invadere ac sauciare tentavit. Eapropter vos admonéo, ac vobis firmiter præcipio, quatenus discalceatis pedibus cum gemitibus et lacrymis veniatis ante altare B. Mariæ semper virginis, et postmodum ad sepulcrum sancti Stephani. » Et voce horribili venerunt, oraverunt, flevērunt. Deinde prior Stephanus duxit ad sepulcrum B. Patris nostri Stephani, et voce horribili arguere cum incipit dicens :

« Redde, redde eum velociter. Cur sic nos afflixisti? quare hoc sustinuisti? Cito, cito appareat bonitas tua, virtus tua. Si quid potes, et certe credimas quia potes, adjuva nos misertus nostri. » Cumque complexisset orationem, fides de Dei misericordia et de Dei Genitricis auxilio, et de beati Stephani beneficio, cum fratribus accessit ad corpus defuncti, discooperiensque eum apprehendit manum ejus dextram, et quasi increpando dixit ad eum: « Gerarde, surge, surge dico, operare, et ad opus tuum revertere, surge velociter, nec moreris. » Ad hanc vocem reviviscens homo ille surrexit et dixit: « Ecce, domine, adsum et nullum habeo vel sentio malum. » Videntes autem fratres qui aderant, timuerunt, et præ gaudio steterunt, et laudaverunt Dominum et beatam Mariam matrem Domini, et beato Stephano gratias egerunt. Tunc venerabilis Stephanus prior aperuit illis hominibus quos inde expulerat, dicens eis: « Ecce magister vester Gerardus sanus et incolumis perseverat. Revertimini igitur cum eo ad opus vestrum. » Videntes autem hominem vivum, quem mortuum reliquerunt, stupefacti et admirantes clamare cœperunt: « O Domine Deus, qui facis mirabilia magna solus, cuius nomen est benedictum in sæcula! Tu enim non derelinquis quærentes te, Domine. Ecce videmus opera magna et prodigia quæ fiunt per beati Stephani merita gloriosa. » Tunc Stephanus prior quartus, ac Deo dignus increpavit eos, dicens: « Videte, silet, cavete ne cui manifestum reveletur a vobis hoc signum. Si enim a vobis revelabitur, de vobis vindicabitur, et ita cum gaudio sit ab eis de cætero operis consummatio. »

LIX. Aliud miraculum.

Aliud autem miraculum non minus mirandum narrabimus charitati omnium vestrum. Tempore hujus venerandi prioris erat puer in Grandimonte, Audoenus nomine, progenitus nobili germine, sed deditus erat nimis infantis. Sustinebatur autem propter nimiam teneritudinem juventutis suæ a fratribus; qui cum quadam die vellet ludere, ascendit ille puer super quamdam porticum, et ex transverso posuit se super eam, et cœpit se exagitare huc atque illuc. Videns autem eum presbyter quidam, nomine Guido, vir religiosus, timuit ne tali enormitate puer ille periclitaretur, et accurrens ut eum increparet, antequam ad eum accederet, fortuito cecidit, et collisus exspiravit. Cucurrit autem sacerdos ille ad patrem spiritualem, et indicavit ei. Qui audiens, concitus venit ad puerum, et invenit eum jam defunctum. Et accipiens eum in ulnas suas, attulit eum ad beati Stephani sepulcrum, quod tunc temporis erat in claustrum conditum, et dixit: « Ecce, Stephane, vir amantissime, ecce filius tuus, ecce discipulus tuus jam, ut cernis, est mortuus, redde illum nobis, redde, aut certe a loco isto projiciam te. Vide ne tardaveris, neque moram feceris. Vides quia dolemus, quia affligimur, quia tribulamur; da nobis consolationem et tuo nominali

PATROL. CCXY.

honorem. » Nec mora, post orationem factam, recepit juvenis vitam. Gaudet prior cum fratribus, quia revixit adolescentulus; inde laudatur Dominus et extollitur beatus Stephanus.

LX. Item miraculum aliud

Per idem tempus fratres operabantur in nemore, et dum vellent ligna cædere, oportuit arborem vertere ab aliolatero, quæ retinuit fratrem quemdam, Joannem nomine, vidente jam dicto priore, qui ibi loquebatur forte cum quodam religioso homine. Frater autem ab arbore tenebatur, manus ejus cum brachio destruebatur, et a fratribus cum eo. Iam priore clamabatur: « Quid agis, beate Stephane? isti tuo discipulo in articulo mortis posito festinus succurre. » Et cum hæc dixissent, illico liberatus est, et laudaverunt Dominum, et beato Stephano gratias egerunt.

LXI. Item aliud miraculum.

In territorio Lemovicensi prope domum nostram de Podio Gisberti, erat homo quidam, qui domum supradictam obnixè diligebat, et fratribus ibidem manentibus multa beneficia conferebat. Hic habebat matrem vetulam et multitudine dierum inveteratam. Accidit autem quadam die ut anus febrim morbo corripere: Tunc ait illi filius suus: « Mater, jube ut eam ad sacerdotem, quatenus accipias de manu ejus corpus Domini et sanguinem. » Cui mater: « Utique, filii mi. » Perrexit itaque homo ille ad presbyterum, et adduxit eum. Qui cum venissent, invenerunt eam jam mortuam. Tunc ait illi sacerdos: « Cernis quia mortua est mater tua et nihil potest ei proficere admonitio mea, præpara quæ facturus es, et mane, Deo volente, revertar ad te. » Et his dictis presbyter reversus est, et homo iste cœpit contristari et mæstus esse, quid mater ejus obierat absque corporis et sanguinis Christi perceptione et sine confessione. Tunc anxie cœpit nomen Domini invocare, et auxilium beati Stephani per totam noctem illam præstolari. Cumque diu hoc ageret, cum fiducia ad corpus matris accessit, et clamare cœpit vehementissime: « O mater! o mater! » Cui illa respondens ait: « Quid vis, filii mi? Cur me incitasti? » Certe bene mihi erat. » At filius ejus gaudens et exultans ait illi: « O bona mater, si tibi placuerit, ut iterum vadam ad presbyterum, et tradat tibi corpus et sanguinem Dominicum. » Cui illa: « Fiat voluntas tua. » Ivit autem iterum homo ille ad supradictum presbyterum, et attulit illi veteranæ corporia et sanguinis Domini sacramentum; et facta primitus confessione communicavit, et statim iterum obiit, et lætati sunt qui aderant universi, et laudaverunt nomen Domini et magnificaverunt merita beati Stephani, pro cujus honore tale signum, Deo volente, contigit. Vir autem iste annuatim solitus est candelam afferre supradictæ domui in festo sancti Stephani, ob memoriam et reverentiam tanti miraculi. Qui hæc viderunt et audierunt;

tam clerici quam conversi, veridici nobis retulerunt.

LXII. *Item aliud miraculum.*

Quodam autem tempore dominus Stephanus de Liciaco venerabilis prior quartus ægrotabat, et tunc temporis reliquæ corporis beati Stephani erant absconditæ in quodam vase ligneo, ignorantibus fratribus quamplurimis; qui cum graviter febricitaret, jussit ut in quodam sarcophago lapideo absconderentur. Quod cum præparatum fuisset, imperavit ut ante eum reliquæ afferrentur, quatenus eo cernente condirentur. Ipse autem graviter dolore febrium perurgebatur. Cumque delatæ fuissent reliquæ coram eo, ut exinde in alio vase honorifice tumularentur, ex improvise prior venerabilis a febribus omnino liberatur. Quod cum animadverteret dominus prædictus prior, exclamavit et dixit: « Quare hoc fecisti? Putabam certe quod occasione hujus invaletudinis me modo tecum ante tribunal Christi veraciter ducere velles, et tu quod nolebam mihi attribuere præsumpsisti. Certe non veris pro certo quod exinde tibi ingratus existo. Quod desiderabam probngasti, et quod nolebam dedisti. Non curo de tuis miraculis; sed plus gaudeo de operibus tuæ sanctitatis, increduli et imbecilles, et infirmi signis et prodigiis indigent, fideles et justi ac firmi fide his opus non habent. Hoc signum mihi esset salutiferum, si me præsentares coram Domino in regno cælorum. » Post hoc signum aliud narrabimus dictu mirabile.

LXIII. *Item miraculum aliud.*

Miles quidam de Gasconia, consanguineus uxoris Pontii, quidam domini de Bainagio, quæ Gaillarda nuncupabatur, captus fuit a Guillelmo de Gordonio in quodam procinctu, deductusque est apud Domam oppidum, missusque in carcerem, in domo cujusdam militis, nomine Geraldus, qui gravissime catenis, pedicis, manicis, et pondere ferri premitur. Ostia carceris et fenestræ clauduntur, et ipse intus graviter affligitur. Cumque gravi dolore torqueretur, et jam de vita sua desperaret, ad arma spiritualia recurrere festinat, et nomen Domini invocat et B. Stephanum, ut ipsum liberare et exaudire dignetur, modis omnibus cum lacrymis anxie expostulat. Sic certe assiduus in oratione, die noctuque illum interpellare minime cessabat. Et quid plura? Perseveranti salus a Domino promittitur. Sic namque in Evangelio dicitur: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. x).* Dum autem miles iste in oratione perseveraret, dum assidue nomen Domini invocaret, quatenus ob amorem B. Stephani sibi auxilium conferre dignaretur de cælis, mittitur ei B. Stephanus adjutor de supernis. Quædam autem nocte, dum vehementer orationi insistere, et auxilium a B. Stephano magnis vocibus quæreret, subito somno premitur, et quasi mortuus efficitur. Sed a B. Stephano ex improvise concutitur, et cur eum tantis clamoribus vexaret requiritur. Quæ cum miles stupfactus audisset, et quasi

A de gravi somno evigilans ait: « Quis es, Domine? » Cui ille: « Ego sum Stephanus quem tu Invocare non cessasti, et huc ad hoc veni, ut intentus sim tuæ liberationi. » Expergefactus autem miles ille cœpit vehementius illum exorare, quatenus dignetur eum omnino liberare. Et quid? Cadunt manicæ a brachiis, et ex uno pede liberatur a pedicis. Cum autem sentiret se esse liberum, procedit ad carceris ostium quod invenit obseratum. Inde vertit se ad fenestram, quam reperit apertam. Considerans autem vallis profunditatem super quam eminebat domus illa ædificata, timuit perinde prosilire, sed postmodum confortatus divino Spiritu, in semetipsum reversus, ait: « Melius est mihi sic mori, quam iterum in carcere recludi. » Et statim confusus de bonitate Domini, et meritis B. Stephani, saltum illum fecit, et per Dei misericordiam illesus evasit, cui fuit quidam juvenis obvius, qui ei postmodum exstitit in itinere socius. Nec mora ad fluvium Dordoniam veniunt, naviculam sibi a Domino præparatam reperiunt, transmeato videlicet flumine, ad domum nostram de Vaisseras accedunt prospero itinere. Pulsantibus illis ad januas, fratres ex mora surgunt ad matutinas, deinde illis manifestatur quod miles ille per B. Stephanum a Domino sit liberatus. Cui fratres veniunt gratulandi obviam, et adducunt secum in ecclesiam. Narrat eis miles quod factum fuerat, et quemadmodum Deus eum per B. Stephanum mirifice liberaverat. Gaudent igitur fratres de miraculo, laudes canunt et reddunt Domino, ac postmodum eum ducunt ad hospitium, ubi mansit per triduum. Qui hæc viderunt nobis fideliter ac veraciter narraverunt.

LXIV. *Item aliud miraculum.*

AÑO tempore ingressa est multitudo hominum maleficorum cum magistro suo nomine Lupardo, terram Lemovicani episcopatus, ut eam depopularet. Et quid dicam? Capiebantur homines, violabantur uxores, trucidabantur ipsorum infantes; unde factum est, peccatis eorum exigentibus, quod castellum de Peiraco tunc temporis forte ab illis captum est, et inter cæteros, quinque homines capti sunt, et reclusi in quodam specu subterraneo, quorum duo ex ipsis valde diligebant B. Stephanum et ordinem nostrum. Cumque sic a maleficis includerentur, et cippis et catenis fortiter ligarentur, assidueque custodirentur, S. Stephanum sibi propitium homines illi requirere cœperunt, quorum unus, Petrus nomine, familiaris ac serviens erat cujusdam domus ordinis istius, quæ Bonavallis vel Serra dicitur; alter vero Geraldus de Montellio vocabatur. Hi duo cum cæteris tribus vehementer exorabant Dominum, quatenus per merita B. Stephani eos liberare dignaretur de manibus inimicorum suorum; qui cum ex corde vehementer orationi insisterent, ecce B. Stephanus apparet illis fulgidus, et dixit eis: « Surgite, ne timueritis, et me sequimini. » Qui respondentes, dixerunt: « Quis es tu, Domine? » Et ille: « Ego sum Stephanus

Grandimontensis ordinis pastor primus. » At illi p[ro] gaudio flere cœperunt, atque dixerunt : « O domine, o pastor Excelsi, libera nos de inimicis nostris istis crudelissimis. » Tunc viriditer assumeas eos duxit per mediam castrorum, videntibus cunctis, et nemo alicui eorum nocuit vel nocere potuit, et ita liberi effecti per misericordiam Dei, per beatum Stephanum mirabiliter evaserunt.

LXV. *Item aliud miraculum.*

Iterum narrabimus aliud signum mirabile. Homo quidam erat in territorio Lemovicensi, nomine Reginaldus, qui valde diligebat B. Stephanum et domnum Hugonem, cæterosque discipulos ejus, ac totum ordinem nostrum, cujus erat consuetudo talis annuatim visitare domum Grandimontis et domum Mureti, ac domum de Plania. Accidit autem quodam tempore dum ex more loca supradicta cum omni diligentia et uxore propria visitasset, cum rediret ad villam in qua manebat, videret ipsam villam subito igni accendi : quod cum cerneret cœpit clamare, dicens : « O Deus, quid faciam ? Fatigatus sum ex itinere, nec valeo domum meam ab isto igne defendere. Succurre mihi hodie. Domine, memento quia B. Stephanum diligo, et ordinem et discipulos ejus, a quorum visitatione nunc revertor. Ideo, Domine mi, obsecro per misericordiam tuam, quatenus ob amorem B. Stephani, et per merita ipsius in hac hora ab ignivomis flammis domum meam cum omni suppellectili sua liberare digueris. » Qui cum complisset orationem, ignis ille nunquam ausus fuit domum illam, nec etiam festucam unam lædere. Testabantur etiam homines villæ illius, quod cum ignis concremaret domos quæ conjunctæ erant domui hominis istius, sequebatur festucas comburendo domorum aliarum, inter paleas domus illius hominis, quas quasi timendo omnino vitabat. Quod cum viderent qui astabant tam presbyteri quam homines cæteri, laudaverunt Dominum, qui per B. Stephani merita hoc miraculum tantum coram illis fecisset. Postea vero, tam Reginaldus quam presbyteri et alii plures, hoc signum fratribus de Entressis et Gaufrido presbytero, qui nobis retulit veraciter et alacriter, narrauerunt. Postmodum autem homo iste istius ordinis habitum sumpsit, et usque in finem nobis videntibus ac scientibus fideliter perseveravit.

LXVI. *Item aliud miraculum.*

Tempore domni Petri Bernardi prioris venerabilis, coadunato universali capitulo in Grandimonte, celebrata est translatio corporis beatissimi Stephani, præsentem domno Geraldo Lemovicensi episcopo, sequenti die præcursoris ac præconis Domini Salvatoris : et erat ibi frater quidam, nomine Guillelmus, qui nimia surditate ambarum aurium confundebatur anxie. Qui, cum videret sanctum Dei a supradicto priore et ab omni conventu a claustro in ecclesiam transferri, accessit velociter ad sarcophagum, et invenit sotulares, accipiensque eos in ipso sarcophago B. Stephani, cœpit mittere digitos

A suos infra sotulares, et inde extrahere quodcumque invenire poterat, ac in auriculas suas deinde transferebat. Cumque ita plenus bonæ fide ac spe certissima diutius fecisset, auditum, quem amiserat, velociter recuperavit, et postmodum ipse veraci sermone narravit.

LXVII. *Item miraculum aliud.*

Item dilectioni vestræ aliud declaravimus miraculum minime tacendum, quod tempore domni Guillelmi sexti prioris Grandimontis acciderit in Senonensi civitate Galliarum. Erat enim ibi canonicus, nomine Genulfus, qui ordinem nostrum bonæ fide ac voluntate et B. Stephanum diligebat, et ædificia cujusdam domus nostri ordinis construere de sumptibus suis fideliter fecerat. Hic autem, cum supradicta civitas igne vehementissimo graviter concremaretur, domum suam fide plenus, atque de Dei misericordia et de B. Stephani auxilio minime dubitans, fiducialiter ingressus est, dicens : « Nunc quæso, Domine Deus, appareat virtus et sanctitas B. Stephani, primi Patris ordinis Grandimontensis, quatenus domum meam et omnia quæ intus sunt, pro ejus amore defendas, ne ab hoc incendio concremantur ; sin autem cum illa ego concremabor. » Stabat vero vir ille trepidus, et cum a famulis suis diceretur : « Domine mi, recedite, jam universa civitas accenditur et comburitur, ac flammæ undique domum istam lambere satagunt, nec potest certe evadere tantum incendium quin comburatur. Saltim vestræ personæ quæ nobilis est et digna omni honore salutem et auxilium præbete. » Quibus ait : « Nunc in isto cognoscam si ordo Grandimontensis, sanctus est, seu vera sunt S. Stephani mira et stupenda quæ audivi, aut si placent Domino ea quæ pro amore ejus in ipso ordine grate obtuli. » Et quid plura ? Depopulata est igne isto civitas et ultra quam credi potest omnino destructa est, et canonici istius domus sola divino nutu et auxiliante B. Stephano illæsa et incombusta permansit. Sic certe divina bonitas servum suum longe lateque multis et innumeris indiciis mirabilium signorum declarabat.

LXVIII. *Miraculum aliud.*

Quædam mulier benigno Patri præsentans ova, jussu illius ante illum pluresque alios tam viros quam feminas, qui causa ædificationis ad eum venerant, posuit ea. Illico vir sanctus Spiritu sancto illuminatus, alia ab aliis virga separavit, et feminæ dixit : « Hæc, si placet, retinebimus ; illa vero domum reporta. » Mulier ait : « Domine, munusculum paupertatis meæ noli renuere. » Ille respondit : « Nisi moleste ferres hujus rei causam tibi declararem. » Illa inquit : « Pater, non ægre feram ; imo tibi supplico ut hoc mihi manifestare digneris. » Ille subjunxit : « Quia hæc ova sunt gallinæ tuæ ; illa vero alienæ ; ideo nolimus ea retinere. » Illa statim erubescens et obstupescens ante ipsum sese prostravit, propriumque reatum coram cunctis præsentibus humiliter confessa, verbum illius esse

verum asseruit. Quibus visis et auditis omnes qui aderant valde mirati sunt, et Dominum laudare coeperunt.

LXIX. *Item aliud miraculum.*

Quaedam femina servum Dei devote visitans, inquit ei : « Pater, hunc panem vobis offero. » Ille protinus eam interrogavit, unde panem haberat. Ipsa respondit : « Justo labore meo ipsum perquisivi, agro namque meo messe vacuato, spicas quæ remanserant sollicitè collegi, unde panem istum feci. » Deinde panis divisus est, et cruentus inventus apparuit, et stuporem et horrorem maximum in feminam generavit. Mox vir spiritualis ait mulieri stupefactæ : « Quia reliquias segetis, quas lex divina pauperibus concedit, eisdem rapere præsumpsisti, ideo justus Judex ad terrorem et tuam correctionem et aliorum, hujusmodi miraculum dignatus est perpetrare. »

LXX. *Item aliud.*

Cum fratres Muretenses Patris reverendi mensam vilem et pretiosam fratri Amelio de Lacrozyla Fonticrosæ (19) dispensatori super ea ab eo diligenter rogati, per Giraudum David mitterent, ipso nuntius, causa fidei et devotionis, mensæ particulam abscidit, et pro reliquiis longo tempore servavit : qui parum de ligno sæpe radebat, et in aquam mittebat, multisque febricitantibus bibere dabat, moxque Dei gratia cunctos curabat. Idem etiam eadem medicina a febre sanatus est. Interea contigit ut domus de Orca, ubi lignum erat, et quæcunque in ipsis erant comburerentur; lignum autem pannumque lineum et pellem candidam quibus erat involutum, divina potestas penitus ab igne protexit. Cujus miraculi magnitudo Giraudum David super rerum suarum amissione plurimum confortavit. Sed cum vita mirabilis præfulgeat miraculis, cumque eremita eximius, quo, teste Domino, inter natos mulierum major non surrexit, pauca vel nulla legatur fecisse miracula, non est summopere talibus immorandum et gloriandum. Suis enim discipulis in signorum gloria gloriantibus, sic ait magister humilitatis : *Nolite gaudere quia vobis spiritus subjiciuntur : gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in calis (Luc. x).* Totis viribus summo regi supplicamus, ut nos meritis et precibus tanti Patris nostri faciat perpetuo participes suæ felicitatis. Amen.

LXXI. *De milite curato de igne inextinguibili.*

In territorio Lemovicensi erat quidam miles claro quidem genere, non multa morum honestate refulgens. Accidit vero quod divino judicio flagellatus est morbo incurabili, igne videlicet inextinguibili, qui dicitur infernalis. Ignis ille inextinguibilis, utpote non deficiens, donec subjectam materiam omnino consumpserit, pedem prædicti militis, carnem videlicet cum ossibus, nullo interveniente remedio, immisericorditer consumebat.

A Præfatus vero miles multos consulens medicos, et in eos expendens plurima, nullam potuit salubrem sibi invenire medelam. Tandem conversus ad Dominum, in toto corde suo contritionem cordis interiorum, per copiosam lacrymarum effusionem et exhibitionem bonorum operum, exterius manifestans, se ferri fecit ad domum Grandimontensem, non humanum, sed divinum postulans consilium et auxilium. Vocato siquidem Stephano de Liciaco, tunc temporis præfate domus gerente prioratum, prostravit se humiliter ante pedes ejus, ostendens illi dolorem corporis intolerabilem, se nihilominus in corde pati significans, verba proferendo magnæ humilitatis, et profusus lacrymando, credens procul dubio propter peccata sua tam graviter a Domino flagellari. Quo viso, Pater venerabilis obstupuit, quærens a milite quid peteret. Militi vero causa recuperandæ sanitatis humiliter et cum lacrymis respondenti dixit prior : « Frater, non sumus medici, nec nobis nec aliis aliquid medicinæ corporalis consuevimus exhibere remedium. » Dixit quoque miles : « Domino, humano consilio destitutus pariter et auxilio, ad spirituales confugio, postulans sanctissimas beatissimi viri Stephani confessoris reliquias mihi peccatori omnium miserrimo miserorum misericorditer ostendi. Credo namque per ejus orationum merita ab hoc incendio intolerabili, divina favente gratia, liberari. » Prior autem timens sibi et aliis fratribus quietem miui, et internæ suavitatis dulcedinem tardius experiri, si populorum turbæ miraculorum causa locum illum sæpius frequentarent, utpote qui sæpius cum beato viro quasi cum vivo loquens homine, super miraculis quæ faciebat durius increpaverat, minitans ossa ejus in le extrahi et in flumen projici, nisi cessaret a miraculis, dixit ad militem : « Frater, beati viri domini Stephani ossa vix aut nunquam ab aliquo possunt videri; sed vade ad alios sanctos, ad quorum memorias miracula creberrime sunt, et nos libenter orabimus pro te, ut Dominus tribuat quod tibi necessarium esse cognoverit. » Militi vero respondit se nullo modo recessurum, donec saltem adeundi sepulcrum beati viri Stephani sibi licentiam indulgeret. Tandem convictus prior precibus militis et sociorum ejus, concessit ei licentiam adeundi viri beatissimi sepulcrum. Tunc gavisus est miles plurimum, et de futuro remedio spem bonam concipiens, ad sepulcrum beati viri per manus sociorum suorum quam citius est deportatus. Mox prostratus humiliter ante sepulcrum, oravit cum lacrymis et multa devotione, sperans ad Dominum, ut per merita servi sui, cujus corpus ibidem requiescebat, doloris intolerabilis daret ei remedium et ulceris sanitatem; lavansque lapidem super quo corpus beatissimi viri sepultum erat, aqua, eandem aquam infusa

(19) In diocesi Pictaviensi annexæ prioratui de Quarta

debat ulceri, et confestim extinctus est ignis, et curatus est miles ab ulcere pariter et dolore, et qui antea sine humano juvamine alicubi progredi non valebat, solius divinæ miserationis auxilio, nunc ad domum propriam sanus et incolumis remeavit, sicque sanus factus, devotus de cætero erga Dei servitium et opera pietatis usque in finem constanter perseveravit.

LXXII. *Item aliud miraculum.*

Narrabimus adhuc dilectioni vestræ miraculum minime silendum, quod tempore vitæ suæ miraculose acciderit. Quadam namque die, dum quidam familiaris ejus ex more de quadam villa ei panem afferret, obvios forte habuit latrunculos, qui in nemore illo per quod transitum faciebat, causa latitabant malignandi. Qui cum vidissent hominem jumentum pane onustum ducentem, gavisus sunt valde, et accipientes panem desuper jumento, posuerunt in terra, ut inde rescicerentur. Quod cum vidisset familiaris ille, cœpit increpare eos, dicens: « Quid est hoc quod agitis, homines malitiosi atque perversi? Panem istum quem violenter et injuste rapitis, beato viro Stephano defero; quapropter vobis ex parte Dei et Domini nostri Jesu Christi, et auctoritate bonitatis ipsius prohibeo, ne ipsum panem amplius tangere præsumatis; quod si feceritis, noveritis pro certo vos iram et indignationem Dei omnipotentis sine mora incururos. » Erat autem homo iste fidelis, habebatque fiduciam magnam in Domino et in beato Stephano. Cui fures illi quasi subsannando dixerunt: « Etiam si esset Deus præsentialiter, non possumus panem hunc dimittere, quin manducemus, ab heri et nudius tertius neque manducavimus, neque bibimus, incomparabili fame cruciamur. » Quid plura? Extrahunt gladios de vaginis, et invadere cupiunt panem atque frangere per frusta, sed minime potuerunt. Adfuit certe virtus divina, quæ sic induruit panem illum, et debiles reddidit latrunculos illos, quod nullatenus panem incidere vel frangere valuerunt. Videns autem familiaris ille quæ fiebant prodigia, cœpit clamare, dicens: « O miseri! O malefici! Nonne dicebam vobis? Certe nunc timeo de vobis, ne ignis de cælo descendat, et vos omnes consumat. Non credebatis mihi cum vobis dicebam, quia bonus ac sanctus est homo iste, cui panem istum defero, et qui increduli fuistis, Deus omnipotens vobis, quamvis indignis, sanctitatem illius ostendere voluit in hoc facto. » Cui latrunculi stupefacti ac tremebundi dixerunt: « Certe scimus quia vehementer peccavimus, et ideo pœnitentiam coram te toto corde agimus, et deduc nos ad servum Dei Stephanum, cujus piis precibus veniam de tanto reatu apud Deum consequi mereamur. » Familiaris autem ille cernens quod ex toto corde pœniterent, confortavit eos, et duxit illos ad virum Dei, cum funiculis trahens illos post se quasi captivos ac miseros. Cum autem venissent ad portam cellæ viri Dei, pulsavit

A ille familiaris, et indicavit janitori quæ sibi acciderant in via. Ingrediensque cum latrunculis ad Dei hominem obtulit eos illi, et narravit ei per ordinem quæ facta fuerant. Quo audito, vir Dei convocavit ad se janitorem, et ait illi: « Afferte nobis de panibus illis, qui nobis ablati sunt. » Interea latrunculi, provoluti pedibus ejus, veniam postulabant ab eo, quatenus pro eis Deum omnipotentem rogaret, ut dimitteret eis hanc uxam. Veniente autem janitore cum panibus, accepit eos Dei servus, et quasi subridendo frangere cœpit, et porrigere latrunculis, dicens: « Nunc videte, filii mei, quomodo fragiles fuistis, qui recentes panes istos minime, ut asseritis, frangere potuistis? » Ipsi tamen nihilominus magis ac magis veniam cum lacrymis et cum omni humilitate requirebant ab eo. Quibus ille, ut erat omnium mitissimus, benigne locutus, consolatus est eos, et admonuit ne amplius talia facere præsumerent, ut relinquerent cui deserviebant iniqui latrocinii et rapinæ negotium: et sic dimisit illos.

LXXIII. *Item aliud miraculum.*

Per idem tempus venit ad eum quidam homo de Monte Cuculli, nomine Geraldus, cujus uxor per multa tempora jacuerat clauda in lectulo, et ait ad virum Dei Stephanum: « Serve Dei, quid faciam, quia conjux mea gravi infirmitate quotidie affligitur, nec habeo unde eam vel uno die etiam sustentare queam? Angit me ac detinet paupertas nimia; non enim ab ea recedere valeo aliqua hora diei propter gravem infirmitatem ipsius, ut de aliquo labore me et ipsam redicere possim; unde a vicinis meis frequenter et assidue admo-
C neor, quatenus eam apud Montem Mauriliensem deferam, ut ibi in domo pauperum victum et legumentum habere possit. » Quo audito, vir Dei interrogavit eum si legali matrimonio eam sibi conjunxerat, vel quid ei promiserat in manu capellani sui, cum eam in uxorem suscepit. Cui homo ille suspirans, ait: « Certe, domine mi, ego miser et doleus bona fide compromisi ei, ut sanam aut infirmam eam pro viribus meis conservarem: quod usque ad præsens fideliter, prout potui, adimplere curavi; sed deinceps hoc facere minime potero, eo quod inopia ac paupertate consumor. » Cui B. Stephanus dixit: « Vide, filii, ne aliqua penuria depressus eam dimittere præsumas, sed sicut promisisti, ita fideliter ac veraciter adimplere festina; aliter enim vitam æternam consequi minime poteris. Considera diligenter, si te talis infirmitas detineret, velles ut ipsa te dereliqueret. Audi quod Dominus in Evangelio jubeat: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris (Tob. iv)*. Confortare igitur et esto robustus. Dominus enim consolator et sublevator est pauperum ac pupillorum, et providebit tibi ea quæ fuerint necessaria, si tamen in veritate atque justitia permanseris. » Cum autem hæc et horum similia locutus cum homine fuisset,

dixit ad eum : « Expecta paulisper, donec revertar ad te. » Et ingressus domum attulit ei tourtam panis et nummum unum, et inclusit illum in manu hominis illius, et ait ad eum : « Esto securus, et vade, ac de isto pane et nummo isto procura uxorem tuam, prout tibi diraverit. Cum vero deficiet, fiducialiter ad nos revertere. » Et sic dimisit eum. Reversus autem homo ille ad domum suam, gaudens et exsultans nuntiavit uxori suæ quæ sibi vir Dei dixerat : qui, cum aperuisset manum suam, in qua B. Stephanus nummum unum incluserat, illico sic multiplicatus est nummus ille quod nullo modo manus ejus retinere posset. Cadebant enim ex omni parte nummi de manu ejus et multiplicabantur videntibus illis. Unde stupefacti et admirantes laudaverunt nomen Domini, et quandiu vixit mulier, nummi illi nunquam defecerunt, sed semper suam necessitatem, largiente Domino, suppleverunt, quemadmodum de Elia legitur, qui missus ad viduam Sareptanam, cujus hydria farina non defecit, nec olei lecythus non est imminutus (*III Reg. xvii*). Viri autem sic postea, post transitum B. Stephani, fratribus apud Muretum totum fideli narratione ac veraci indicavit, de quorum numero aliqui superstites existunt.

LXXIV. De visione quam vidit dominus Hugo de Laceria apud Muretum

Quadam igitur die dum B. Hugo discipulus B. Stephani confessoris, a Grandimonte quo causa visitandi pastorem suum Stephanum de Liciano venerat, cum socio suo Guidone de Miliaco iter arripens descenderet, et versus domum nostram de Castenato tenderet, accidit ut campana ecclesie Muretensis loci ad missam a fratribus pulsaretur. Qua audita, prædictus Hugo socio suo Guidoni dixit : « Frater, ingrediamur domum Mureti, ut missarum solemnibus, Deo volente, interesse possimus. » Qui respondens : « Præsto sum, » ait. Divertentes vero ad locum illum, ingressi sunt cum omni festinatione domum orationis, et locum visionis divinæ. Presbyter autem cellæ illius solus cum solo ministro præparabat se ad officium missæ. Prædictus etenim Hugo cum surrexisset ab oratione, et oculos suos ad altare et ministros altaris intentus sublevasset, repente vidit sanctum Stephanum leviticis ornamentis indutum ac refulgentem, velut diaconum altari et sacerdoti cum omni devotione honorifice ministrantem, et etiam, ut sibi videbatur, audiebat eum evangelium pronuntiantem, deinde, ut moris est diacono, illum sacerdoti oblationem præstantem. Quo viso, vir Dei jam sæpèdictus Hugo alacris efficitur, lacrymis perfunditur, et a superno lumine illustratur, ac tanta visione letatur, cujus tam celeberrimæ visionis ac gloriosæ visitationis ut certissimos testes haberet, vocavit unum de fratribus qui in ecclesia erant, quærens ab eo quot vel quanti essent ministri altaris. Qui respondens, ait : « Domine, non sunt nisi duo, so-

lus videlicet sacerdos cum solo ministro. » Revertente autem fratre illo in locum suum, vocavit et alium idem B. Hugo, quærens iterum et iterum ab eo prædictum verbum. Cui et dixit frater ille : « Certe, domine mi, neminem ibi video præter solum presbyterum cum suo socio. » Hoc autem totum faciebat, quatenus sibi melius crederetur, cum postmodum ab ipso alicui hæc tam celebris visio manifestaretur. Scriptum est enim in lege divina : *In ore duorum vel trium testium constat omne verbum* (*Deut. xix*). His itaque peractis, et sacris missarum solemnibus rite ac venerabiliter pertractatis, sanctus Stephanus confessor egregius ac Grandimontensis ordinis pastor et Pater primus, novit discipulum suum quem valde dilexerat, et quem tanta ac tali visione vel visitatione cœlitus illustraverat, insalutatum dimittere, sed conversus ad eum alacri vultu et læta facie ei subridens, palmas suas extendit, et statim disparuit. Credimus siquidem quod vir Dei Stephanus tali extensione manuum convocaret discipulum suum ad cœlestis regnum; nam eodem tempore fidelissimus Hugo fideliter migravit ad Christum. Cum autem egressus esset a loco illo, et cum socio supradicto lætus et lætabundus, vel de tanta consolatione ac visione consolatus, secum cogitando, viam carperet, invasit cum frater Guido tali modo, dicens ei : « Dic quæso, mi Pater, cui multa manifestare consuevisti, et qui me indignum multa familiaritate multoque amore jamdudum amplecti dignatus es, quid est hoc quod hodie vidisti? Certe credo quod aliquid tibi Dominus revelare dignatus est. Vide ergo, Pater amantissime, ne mihi indigno peccatori tua benignitas tantam satagat abscondere visionem. » Cui ille : « Certe nescis quid petas, aut quid requiras a me, perge velociter et ambulemus simul. Desine ab hac stultitia, et noli quærere, nec altum sapere quod non oportet. » Iterum frater ille adjecit : « Precor, Pater, nec moram facias, sed indica mihi visionem hanc quam vidisti : animadverti etenim, dum tecum essem in ecclesia, te plus solito sollicitum esse circa altaris officium. Cur enim cupis abscondere Dei donum et gratiam? Indica mihi pro Dei amore, quæ et qualis fuit illa visio quam vidisti. » Cumque Præter ille amantissimus hæc et horum similia a fratre illo audisset, protestatus est cum dicens : « In virtute Spiritus sancti et sub periculo animæ tuæ inhi-beo fraternitati tuæ, ne cut, dum vixero, manifestare præsumas hanc visionem quam a me petis tibi enucleari. » Cui ille respondit : « Promitto tibi per salutem animæ meæ, quod nemini pandam, dum vixeris. » Postmodum ille sanctissimus Pater indicavit ei per ordinem fideliter visionem quam viderat, et adjecit : « Scio me in proximo egressurum de ergastulo corporis mei, et ingressurum viam universæ carnis, quia vocavit me magister meus ad nuptias Agni immaculati, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vi-

te mœæ, et satiet ab uberibus consolationis ejus. » A frater Guido hanc visionem fratribus revelare curavit.
Post transitum autem prædicti domni Hugonis,

GERARDUS DEI GRATIA GRANDIMONTENSIS PRIOR VII.

I. De revelatione beati Stephani.

Dum ordo Grandimontensium diu post transitum B. Stephani confessoris Christi, divina largiente gratia, religione, sanctitate, ac bonitate, populis multiplicatus in magna pace, charitate, honore et prosperitate non modica perstitisset, ultimo anno papatus Lucii III, Philippo rege Francorum et Henrico rege Anglorum regnantibus, oborta est gravis dissensio, peccatis nostris exigentibus, Deo permittente, et inimico humani generis instigante, in ipso ordine nostro. Unde necessitas coegit ut fratres invicem altercantes ad curiam accelerarent. Heu! heu! proh dolor, qui diu pacifici exstiterant, modo facti sunt discordes; qui sese dilexerant, modo facti sunt inimici; qui sanctitatis virtute præeminebant, in dedecus et subsannationem a multis rediguntur. Et quid dicam? Flebant, lugebant, lamentabantur, angustiabantur pene omnes amici ordinis, eo quod viderent et audirent falsidicos et inimicos veritatis impia verba proferre, garrere, strepere contra religionis observantiam, adversus charitatem fraternam. Timebant autem de ordine ne subverteretur, mutaretur, destitueretur, cum aspicerent, cernerent perturbari undique statum ordinis, discurrere fratres ac vagari per sæculum, alios iuvitos, alios spontaneos. Inviti defendebant ordinem, spontanei contra ordinem. Et quid plura? *Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum. Qui soliti erant vesci in croceis, amplexati sunt stercorea* (Thren. iv). Charitas fraterna vertitur in odium, veritas in mendacium, bonitas in tædium, sanctitas in opprobrium, sobrietas in derisum, humilitas in contemptum, religio in detrimentum, obedientia in nihilum, fere omnis virtus in vitium. Quid ergo? Facti sunt cives Jerusalem cives Babylonæ, spirituales facti sunt carnales, animales, bestiales, contra quos Apostolus: *Cum sit inter vos zelus et contentio, nonne homines estis? Nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis?* (I Cor. iii.) Quis, inquam, talia videret, talia audiret, et a fletu, a gemitu, a singultu, a suspiriis, a lacrymis cessare posset? O Domine, Jesu bone! o redemptor generis humani piissime! o pastor sempiternè! o Pater misericordissime! o Salvator amantissime! quare hoc sustinuisti? quare hoc permisisti? quare hoc ut sic fieret disposuisti, ut populus tuus veneno diabolico sic male interficeretur, domus tua confunderetur, religio perturbaretur, ordo venerabilis ita tractaretur, subsannaretur in detrimentum et dedecus verteretur? Ubi est, Domine meus, ubi est protectio tua, ubi est promissio tua: *Non relinquam vos orphanos* (Joan.

xiv)? Quare non nos visitasti? Cur sceleribus nostris non obviasti? Cur facinora nostra non detesti? fleu, Domine mi! hic deficit sensus, hic deficit cogitatus, hic ignorantes facti sumus, hic reatum nostrum cognoscimus, hic peccatum nostrum confitemur: unde veniam petimus; misericordiam et indulgentiam a te, Domine, misericorditer atque suppliciter postulamus. Indulge, Domine, quia potens es, quia misericors, quia suavis, et mitis, pius, benignus, qui omnium misereris, et nihil odisti eorum quæ fecisti, Domine, dissimulans peccata hominum propter penitentiam. *Parce, Domine, parce populo tuo, et ne des hæreditatem tuam in perditionem* (Joel ii). Fac cum servis tuis misericordiam. *Visita nos in salutari tuo* (Psal. cv), *et esto placabilis super nequitiam populi tui* (Exod. xxxii). Et si oblocuti sumus, Domine, ista sic dicentes, *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, sed cito anticipent nos misericordiam tuam, quia pauperes facti sumus nimis. Adjuva nos, Deus salutaris noster, et propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos, et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum* (Psal. lxxviii). Forsitan ob iniquitatem nostram, et propter scelus nostrum cecidit cæcitas hæc ex parte super populum tuum, talis tentatio, ut aliis esset ad probationem, cæteris ad preemptionem, id est bonis ad bonum, malis autem ad malum, vel forte, ut qui in ordine latitabant, et sub ovina pelle seipos arte simulatoria tegebant, agnoscerentur, unde et vitarentur, repudiarentur, contemnerentur, vel qui prædestinati non erant in ordine ut salvarentur, egrederentur, vel ut ordo pacem et concordiam vel bona spiritualia quæ amiserat, te miserante, consequi posset. Ergo, Domine, audi vocem deprecationis nostræ et intende orationibus nostris, et qui aperuisti oculos Agar ancillæ tuæ, aperi oculos cordium nostrorum, et revelare digneris nobis famulis tuis, ut voluntas sancta tua erga nos sit, ut laudemus nomen tuum assidue, quod est benedictum per sæcula. Amen.

II. Item ad nonitio ad fratres.

Igitur, dilectissimi, hæc audientes compungimini, et nolite peccare vel contristari; sed recolite quemadmodum Deus omnipotens miro et inestimabili modo permisit peccatis hominum terram Jerosolymitanam ea tempestate, qua hæc apud nos facta sunt, in manibus Allophyolorum transferri, populum suum ab eis interfici, captivari, torqueri. Hæc autem sæpissime in divinis libris inveniuntur, quemadmodum Pater misericordiarum suos patitur hodie habere ab initio sæculi persecutiones ac tribulatio-